

การศึกษาขั้นมูลฐาน

โสตทัศนูปกรณ์ มีความสำคัญต่อขบวนการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก โดยช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนของครูให้สูงขึ้น และในขณะเดียวกันก็จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงข้อเท็จจริงต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่คงทนถาวร

คุณค่าของโสตทัศนูปกรณ์ไม่ว่าจะนำมาใช้เดี่ยวหรือควบคู่กับอุปกรณ์อย่างอื่น จะมีค่าเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการสอนของครู ครูจะต้องเข้าใจ การสอนโดยใช้วัสดุเพียงอย่างเดียวจะทำให้นักเรียนล้มเหลวเรียนที่ครูสอนอย่างรวดเร็ว นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สุก^๒ การที่ครูจะนำเอาโสตทัศนูปกรณ์มาใช้ให้บังเกิดผลดีในการสอนได้นั้น จำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโสตทัศนูปกรณ์เสียก่อน

โสตทัศนูปกรณ์ (Audio - Visual Aids)

ไคมีนักวิชาการทางการศึกษาทั้งต่างประเทศและเมืองไทยได้ให้คำจำกัดความของคำว่าโสตทัศนูปกรณ์หลายแบบด้วยกัน เช่น แอสและแพคเกอร์ว่า อุปกรณ์การสอนเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งซึ่งช่วยครูในการถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความจริง ทักษะ ทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ และความซาบซึ้งไปยังผู้เรียน ทัศนวัสดุอุปกรณ์เป็นเครื่องมือประกอบ

^๑ Robert E. De Kieffer, The Library of Education (The Center for Applied Research in Education, Inc. New York, 1965), P. 2.

^๒ F. Dean Mc. Clusky, "Audio - Visual Save time", The Instructor (September, 1947), P. 147.

การสอนชนิดหนึ่งที่อยู่เรียนสามารถเห็นได้แต่ไม่ได้ยินเสียง ส่วนโสตทัศนอุปกรณ์เป็นเครื่องมือประกอบการสอนที่อยู่เรียนสามารถได้ยินแต่ไม่สามารถจะเห็น แต่โสตทัศนอุปกรณ์เป็นเครื่องมือประกอบการสอนที่เราสามารถจะได้ยินและมองเห็นได้ก็เท่า ๆ กัน

ศาสตราจารย์ว่า เกา วรวงูร อธิการบดีมหาวิทยาลัยโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้คำจำกัดความว่า โสตทัศนอุปกรณ์หมายถึง อุปกรณ์การสอน ประเภทและชนิดที่อาจเป็นวัสดุ เครื่องมือ หรือกิจกรรม อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างรวมกันที่สอนจะเลือกและนำมาประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ ของผู้เรียน^๒ เป็นต้น

ประเภทของโสตทัศนอุปกรณ์

ศาสตราจารย์ว่า เกา วรวงูร ได้แบ่งประเภทของโสตทัศนอุปกรณ์ไว้อย่างละเอียดดังนี้^๓

- ก. ประเภทวัสดุ (Audio - Visual Materials)
 ๑. กระดานชอล์ค (Chalk Boards)
 ๒. กระดานนิเทศ (Bulletin Boards)
 ๓. กระดานผ้าสำลี (Flannel Boards)

Kenneth B. Hass and Harry Q. Packer, Preparation and use of Audio - Visual Aids, (New York: Prentice Hall Inc., 3d ed, 1955) P.11

ว่า เกา วรวงูร, เทคโนโลยีทางการศึกษา, คำบรรยายภาคปลาย ปีการศึกษา ๒๕๑๘.

ว่า เกา วรวงูร, "คำบรรยายวิชาโสตทัศนศึกษาเบื้องต้น" คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีการศึกษา ๒๕๒๐.

๔. กราฟ (Graphs)
๕. ของจริง (Objects)
๖. ของจำลอง (Models)
๗. ของตัวอย่าง (Specimens)
๘. ของลอกแบบ (Mock - ups)
๙. ไคออรามา (Diorama)
๑๐. เทปบันทึกภาพ (Video - Tapes)
๑๑. เทปเสียง (Audio - Tapes)
๑๒. โปสเตอร์ (Posters)
๑๓. แผนที่ (Maps)
๑๔. แผนภาพ (Diagrams)
๑๕. แผนภูมิ (Charts)
๑๖. แผ่นเสียง (Phonograph Records)
๑๗. พิพิธภัณฑ์โรงเรียน (School Museums)
๑๘. ฟิล์มภาพยนตร์ (Motion Pictures)
๑๙. ฟิล์มสตริป (Filmstrips)
๒๐. ภาพเขียน (Drawings)
๒๑. ภาพโปร่งใส (Transparencies)
๒๒. ภาพผนัง (Wall Pictures)
๒๓. ภาพถ่าย (Photographs)
๒๔. ภาพสเก็ตซ์ (Sketchings)
๒๕. ภาพสามมิติ (Three Dimensional Pictures)
๒๖. รูปตัดมา (Cut Outs)
๒๗. รูปภาพ (Pictures)
๒๘. ลูกโลก (Globes)

๒๙. สมุดภาพ (Pictorial Books or Scrap Books)

๓๐. สไลด์ (Slides)

ข. ประเภทอุปกรณ์ (Audio - Visual Equipments)

๑. เครื่องฉายภาพขนาด $๓ \frac{๑}{๘}'' \times ๔''$ (Lantern Slide Projectory)

๒. เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ (Overhead Projectors)

๓. เครื่องฉายจุลทัศน์ (Micro Projectors)

๔. เครื่องฉายภาพทึบแสง (Opaque Projectors)

๕. เครื่องฉายภาพยนตร์ (Motion Picture Projectors)

๖. เครื่องฉายสไลด์และฟิล์มสตริป (Slide and Filmstrip Projectors)

๗. เครื่องบันทึกเสียง (Tape Recordings)

๘. เครื่องรับโทรทัศน์ (Television Receivers)

๙. เครื่องเล่นจานเสียง (Record Players)

๑๐. จอฉายภาพ (Screens)

๑๑. ระบบขยายเสียง (Public Address Systems)

๑๒. เครื่องรับวิทยุ (Radio Receivers)

ค. ประเภทกิจกรรม (Activities)

๑. กระดาษทราย (Sand Trays or Sand Tables)

๒. การทดลอง (Experiments)

๓. การเล่นแบบละคร (Dramatizations)

๔. การศึกษานอกสถานที่ (Field Trips)

๕. การสาธิต (Demonstrations)

๖. งานที่เป็นโครงการ (Projects)

๗. นิทรรศการ (Exhibitions)

๘. รายการโทรทัศน์ (T.V. Programs)

๙. รายการวิทยุ (Radio and Audio Programs)

สื่อการเรียนการสอนของกรมวิชาการที่จัดเสนอไว้เพื่อให้ครูในระดับประถมศึกษา
สามารถจัดหาและจัดทำขึ้นได้เอง ดังนี้

ทุกกลุ่ม	คณิตศาสตร์	ภาษาไทย	สอนบูรณาการ	แผนพิเศษ
- ของจริง	- แท่งไม้ทรงเตา	- บัตรคำ	- บทละครไวเลิน	- สวนมดเล็กไว้
- แหล่งวิชาการ	- เชือกปอ ริบิ้น	- บัตรภาพประกอบ	สมมุติ	สำหรับเกษตรกร
วิทยากร	- ตุ๊กตาพลาสติก	- ภาพ	- มุมบูรณาการ	- เครื่องมือการทำงาน
ผู้ช่วยสอน	คน สัตว์เลี้ยงของ	- บทสนทนา	- หนังสือคนคว่ำ	สำหรับเด็ก
- สถานที่ใกล้	- เมล็ดพืชต่าง ๆ	- หุ่น ฉาก	- กล้องภาพขั้ว	- มุมท้องถิ่นที่มีบรรยากาศ
- หุ่นจำลอง	- ไม้ต่างๆ เช่น	- ภาพพลิก	- กล้องภาพยนตร์	กาศวิชาการ เฉพาะ
- แบบฝึกหัดทักษะ	กานธูป	- กระดาษทราย	- บ้านจำลองไว้เล่น	- อุปกรณ์เฉพาะวิชา
- หนังสือเรียนและ	- ไม้ไอศกรีม	สำหรับเด็ก	สมมุติ	สำหรับเด็ก
หนังสือประกอบ	- เปลือกหอย อี	- บทละครไวเลิน	- แผนผังป้าย	- วิทยากรที่จัดเป็น
- ภาพและภาพประ-	กอนกรวด	สมมุติ	- ตุ๊กตาสำหรับไว้	- วัสดุในท้องถิ่น
กอบคำบรรยาย	- ทราย ข้าวเปลือก	- มุมภาษาไทย	แต่งกายแบบต่างๆ	- มุมเลี้ยงสัตว์
- ภาพพลิก	น้ำ	- หนังสือคนคว่ำ	ตามบท	- มุมศิลป์
- หนังสือภาพประกอบ	- ชอคเป็ดลาบร	- ของจดหมาย	- หนังสือพิมพ์	- มุมพละนามัย
การสอน เช่น เกม	ทราย	- ตุ๊กตาพลาสติก	- ธงชาติ	- มุมการ์ตูน
การละเล่นพื้นเมือง	- ฝาจากต่าง ๆ	- ทรายยางตัวอักษร	- แผนที่	- มุมห้องสมุด
- หนังสือการ์ตูน	- กิ่งไม้ใบไม้ดอกไม้	- หนังสือพิมพ์	- เนื้อเพลงต่างๆ	- กระเป่าผนัง
หนังสือพิมพ์	- แถบกระดาษ	- ลอหมุนเพื่อใช้	- นิทาน	- หุ่นแต่งกาย
- เทป เครื่องอัด	- รูปทรงกระบอก	ผสมคำ ผสมสระ	- ดินน้ำมัน หรือ	แบบต่าง ๆ
	สี่เหลี่ยม ทรงกลม	ผสมอักษร	ดินเหนียว	- หัว หน้ากาก

กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑.

ทุกกลุ่ม	คณิตศาสตร์	ภาษาไทย	สอนบูรณาการ	แผนพิเศษ
- กระจเปาแบบไม้ ถาวร	- เหรียญเงินตรา ธนบัตร	- มุมสวนคอกไม้ - ผลไม้สำหรับเด็ก	- ของเล่นพลาสติก เช่นตุ๊กตา รถ จำลอง	- ฉาก หุ่น - บ้านจำลอง - สถานที่ - ผีนอกห้องเรียน
- บทความ ๆ เช่น บทสนทนาปัญหา บทแสดงร้อยกรอง	- เส้นจำนวน - คณิตเหี่ยวหรือ คินน้ำมัน - ตารางเวหา - โจทย์ปัญหา - บัตรสัญลักษณ์ - บัตรภาพ - กระบะทราย สำหรับเด็ก - มุมคณิตศาสตร์ - กระจเปาผนัง - ทรายยัดตัวเลขอา. ปิค - เลขไทย หน้าปกน. พิศา เครื่องชั่ง เส้นจำนวน รูปสัตว์ รูปผลไม้ - กระดานตะปู - เครื่องชั่ง ๒ แขน จำลอง - ปฏิทินปีต่าง ๆ	- ดอกไม้ - ผลไม้จำลอง - กระจเปาผนัง	- กระจเปาผนัง - บัตรคำ - ภาพ - ภาพประกอบคำ- บรรยาย - ภาพพลิก - กระบะทรายที่ครู ทำขึ้น - กระบะทรายสำหรับ เด็ก - เครื่องหมายจราจร - หุ่นจำลองคน สถานที่ - หุ่นเชิด - บทพากย์	

สื่อการเรียนการสอนดังกล่าว เป็นสิ่งที่กรมวิชาการได้เสนอไว้ในแผนการสอน ซึ่งในจำนวน
สื่อการเรียนเหล่านี้มีบางส่วนที่ทางกรมวิชาการได้จัดทำขึ้น และได้แจกจ่ายไปยังโรงเรียนต่าง ๆ เช่น
หนังสือเรียน คู่มือครู แผนการสอน หนังสือสถานประกอบ บัตรงาน และแผนภาพ ส่วนสื่อการเรียนที่นอก-

เนื่องจากนี้ ครูผู้สอนจะต้องพิจารณาจัดหาเอง เพราะการเรียนการสอนตามหลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ เน้นถึงความสำคัญในการนำสื่อการเรียนมาใช้ในกระ-
บวนการเรียนการสอน ซึ่งเจตนาของหลักสูตรใหม่ต้องการให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็น
แก้ปัญหาเป็น และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามควรแก่เอกภาพ

แหล่งจัดหาสื่อการเรียน

๑. แหล่งวัสดุที่มีอยู่แล้วภายในโรงเรียน ตามปกติการดำเนินการสอนในโรงเรียน
ครูสอนจะให้ความช่วยเหลือและการแนะนำซึ่งกันและกันอยู่แล้ว ก็อาจจะได้พบแหล่งวัสดุที่จะ
นำมาใช้ในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี เช่น เศษวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ หนังสือพิมพ์เป็นต้น

๒. แหล่งวัสดุที่ได้จากการจัดระบบงานของโรงเรียนเอง บางโรงเรียนอาจจะมีการ
ผลิตวัสดุสำหรับอำนวยความสะดวกให้ผู้สอนและเตรียมพร้อมในการที่จะช่วยเหลือครูใน
การจัดหาวัสดุไว้ใช้สอนในชั้นเรียนได้เสมอ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ครูผู้สอนเกิดความคิดริเริ่ม
เป็นอย่างดี

๓. แหล่งวัสดุที่มีอยู่ในชุมชน หรือท้องถิ่นนั้น ๆ สื่อการเรียนที่จะหาได้จากท้องถิ่น
ของเรานั้นอาจจะเป็นวัสดุหรือวัตถุต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเด็กนั่นเอง ซึ่งครูผู้สอนจะหยิบมา
ใช้ในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี อันได้แก่ก้อนอิฐ ก้อนหิน ใบไม้ เมล็ดพืชต่าง ๆ วัสดุ
เหลือใช้ในท้องถิ่น เช่น กลองกระเพาะต่าง ๆ ฝาขวด กระจบอง ตลอดจนแหล่งบริการใกล้-
เคียง เหล่านี้เป็นต้น

๔. แหล่งวัสดุที่หาได้จากนอกชุมชนนั้น หรือท้องถิ่นอื่น ๆ สื่อการเรียนที่จะหาได้
จากภายนอกท้องถิ่นนั้นอาจจะเป็นวัสดุที่สวนกลางจัดหามาให้ เช่น แผนภาพต่าง ๆ บัตรงาน
หนังสือเรียน แบบฝึกหัด หนังสืออ่านเพิ่มเติม เพลง และเกมต่าง ๆ เป็นต้น

แหล่งวัสดุที่หาได้เปล่าในท้องถิ่น

๑. ตัวอย่างและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวครู นักเรียน หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อาจจะใช้เป็นสื่อการสอนได้ เช่น ขณะเดินทางมาโรงเรียน นักเรียนคนหนึ่งพบอุบัติเหตุรถชนกัน นำมาเล่าให้เพื่อน ๆ ฟังหน้าชั้น เป็นการส่งเสริมให้กล้าแสดงออก
๒. บุคคลเป็นสื่อการสอนที่มีประโยชน์และไม่ต้องลงทุนซื้อหา อาจจะเป็นบุคคลในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียน เช่น ผู้ปกครอง ชาวไร่ พ่อค้า เกษตรกร หมายควมแพทย์ เป็นต้น บุคคลเหล่านี้รู้ในเรื่องที่คนทั่วไปเป็นอย่งดี อาจเชิญมาเป็นวิทยากร
๓. แหล่งวิทยากร เช่น สถาบัน สถานที่ต่าง ๆ อันได้แก่หน่วยงานของราชการ โรงเรียนต่าง ๆ โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ ที่ทำการไปรษณีย์ เป็นต้น สถานที่เหล่านี้เป็นแหล่งที่ให้นักเรียนมาศึกษานอกสถานที่ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์มาก
๔. วัสดุได้เปล่าต่าง ๆ ที่ได้จากการขอหรือบริจาคจากองค์การ หน่วยงาน สถานทูต บริษัทห้างร้านต่าง ๆ ธนาคาร เป็นต้น สถานที่เหล่านี้อาจมีวัสดุเหลือใช้หรืองบประมาณส่วนหนึ่งที่จัดสรรไว้เพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ โรงเรียนอาจจัดขอมาพิจารณาผลิตสื่อการสอนต่อไป

วัสดุที่หาได้เปล่าและหาได้ในท้องถิ่น รวมทั้งวัสดุราคาเบาที่สามารถนำมาทำสื่อการสอนมีดังนี้

๑. วัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ เช่น กระเป๋านั่ง กลองกระดาษ หลอดก๋วย ลังไม้ ฝาเบียร์ ขวดแก้ว แก้ว กระดาษ จานกระดาษ(ที่ใช่แล้ว) ขวดพลาสติก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สามารถนำมาดัดแปลงเป็นสื่อการสอนต่าง ๆ ได้ เช่น กลองกระดาษดัดแปลงเป็นที่ใส่บัตรคำ ฝาเบียร์ทำเป็นอุปกรณ์การนับ เป็นต้น

วิรุฬห์ สีสลาพฤกษ์, เทคโนโลยีทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร:ภาควิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๔๕-๔๗.

๒. พวกของตัวอย่างและของจริงต่าง ๆ เช่นพวกหินต่าง ๆ แร่ธาตุต่าง ๆ ไมชนิกต่าง ๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ครูควรรวบรวมไว้เป็นสื่อการสอนที่เป็นของจริง เช่น พวกแร่ก็บด ฟลูออไรท์ พลวง เป็นต้น

๓. พวกอุตสาหกรรมพื้นเมือง เช่น ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าปาเต๊ะ เครื่องเงิน ทองเหลือง ตัวหนังตะลุง พักขมนก เสื่อกก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดนิทรรศการ

๔. พวกเมล็ดพืชต่าง ๆ เช่นเมล็ดพันธุ์ไม้ต่าง ๆ เมล็ดข้าวเปลือก ข้าวสาร เมล็ดมะม่วงหาวพาน พวกเปลือกหอยชนิดต่าง ๆ พวกกรวด หิน กิ่งไม้ ใบไม้ เศษผ้า เศษกระดาษ สิ่งเหล่านี้นำมาประดิษฐ์เป็นภาพ และตัวอักษรได้ ขึ้นอยู่กับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของครู

๕. วัสดุที่ได้จากต้นไม้ เช่นใบไม้ ใบโพธิ์นำมาประดิษฐ์เป็นของชำร่วยได้เมื่อผ่านกรรมวิธีแล้ว ใบมะพร้าว ใบตาล นำมาให้เกิดसानก ปลา ใบทองให้เด็กทำกระทง ชนิดต่าง ๆ สำหรับหอยขม และทำบายศรี เป็นต้น ลูกสนทะเล นำมาประดิษฐ์เป็นดอกไม้ คัดเสื่อ กะลามะพร้าวทำที่เขี่ยบุหรี่ได้ เป็นต้น

๖. วัสดุที่ได้จากของพื้นเมือง เช่นเสื่อกก เสื่อลำแพน เสื่อไม้ไผ่ อาจนำมาทำป้ายนิเทศได้

๗. วัสดุที่ได้จากไม้ไผ่ นำมาทำปากกาไม้ไผ่ สานภาชนะต่าง ๆ ปล้องไม้ไผ่ ทำเป็นแจกัน ทำขาคังกระดานคำ ขาคังสำหรับแขวนภาพพลิก ทำเครื่องเล่นสำหรับเด็ก ในสนามเด็กเล่น เช่น ชิงช้า กระดานหก เป็นต้น

นอกจากวัสดุดังกล่าว ยังมีวัสดุอีกมากมายที่ทั้งครู และนักเรียนสามารถผลิตเป็นสื่อการสอนได้ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของครู เป็นสำคัญ

การเลือกวัสดุที่สมบูรณ์แบบ

ครูที่ทำการสอนแต่ละวิชา เมื่อจะนำวัสดุที่สมบูรณ์แบบมาประกอบการสอนของตน ควรจะ

ได้คำนึงหรือพิจารณาหลักในการเลือกใช้ ดังนี้

๑. มีความเหมาะสมกับระดับอายุและระดับสติปัญญาของนักเรียน
๒. เหมาะสมกับประสบการณ์เดิมของนักเรียน
๓. เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของนักเรียน
๔. เหมาะสมกับเรื่องที่สอน
๕. มีลักษณะที่น่าสนใจ
๖. ตรงกับจุดมุ่งหมายในการสอน
๗. ไม่ทำให้เสียเวลาในการใช้มากเกินไป
๘. ให้ความคิดรวบยอดที่ง่ายและไม่ซับซ้อนจนเกินไป
๙. เป็นแบบง่าย ๆ
๑๐. ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาดีขึ้น
๑๑. ช่วยในการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีแก่นักเรียน
๑๒. ช่วยเพิ่มทักษะให้แก่เด็กนักเรียน
๑๓. ให้นผลดีต่อการเรียนการสอนมากที่สุด ในระยะเวลาสั้นที่สุด
๑๔. มีราคาไม่แพงจนเกินไป

การใช้สื่อทัศนูปกรณ์

การใช้สื่อทัศนูปกรณ์จะได้ผลดีหรือไม่เพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังต่อไปนี้ เป็นสำคัญคือ

- ก. ผู้ใช้ ได้แก่ครู อาจารย์
- ข. สื่อทัศนูปกรณ์
- ค. วิธีใช้
- ง. เกี่ยวกับผู้ใช้

๑. ครูที่จะใช้ทัศนูปกรณ์การสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะทางสื่อทัศนศึกษา ความรู้ความสามารถในเรื่องนี้มี ๔ ประการ คือ

๑.๑ จะต้องรู้และเข้าใจเป็นอย่างดีว่า ที่ตรงไหนของวิชาที่ตนสอนอยู่ ควรใช้สื่อทัศนวัสดุ และเครื่องมืออะไร เป็นอุปกรณ์จึงจะเหมาะสม และช่วยให้นักเรียน รู้และเข้าใจดีขึ้น ครูจะมีความสามารถดังกล่าวนี้ได้ก็ต่อเมื่อครูมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิชาที่สอนเป็นอย่างดีเป็นอันดับแรก อันดับต่อไปก็คือ ครูจะต้องรู้และเข้าใจความต้องการ จุดอ่อนในการเรียนของผู้เรียน ประการสุดท้ายก็คือ จะต้องรู้จักใช้สื่อทัศนวัสดุ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ

๑.๒ ครูจะต้องมีทักษะในการผลิตวัสดุ อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ใบบาง มีอุปกรณ์การสอนอย่างง่าย ๆ เช่น บัตรคำ การทำภาพ การสะสมรูปภาพ การฉีกภาพ กระดาษสาดี การทำภาพโปรงใส เป็นต้น

๑.๓ ครูจะต้องมีทักษะในการใช้อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ให้มากที่สุด ไม่ว่า อุปกรณ์การสอนนั้นจะเป็นวัสดุ เครื่องมือ หรือกิจกรรม ทักษะการใช้จะมีขึ้นได้ด้วยการ เขียน ฉีกหัดใช้โดยอาศัยจากคู่มือ ผู้ที่รู้

๑.๔ ครูจะต้องรู้จักเลือกสื่อทัศนูปกรณ์ ครูที่มีความรู้ ความสามารถและ ทักษะทางสื่อทัศนศึกษาทั้ง ๔ ข้อนี้แล้ว จะสามารถใช้อุปกรณ์การสอนได้และมีประสิทธิภาพกว่าคนอื่น

๒. ความร่วมมือระหว่างผู้ใช้อุปกรณ์กับบุคคลอื่น ในเรื่องนี้ทางโรงเรียนหรือ สถาบันการศึกษาควรจะให้ความร่วมมือสนับสนุน การใช้อุปกรณ์การสอนของครูอย่างเต็มที่ เช่น มีงบประมาณ มีวัสดุ เครื่องมือ หากคนช่วยครูทำวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องการ เปิดโอกาสให้ ครูได้ไปศึกษาอบรมวิชาสื่อทัศนศึกษา ให้ครูได้ไปเยี่ยมไปส่ง เสด็จการจัดการหา การใช้ อุปกรณ์การสอนตามโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาบางแห่งที่ครูอาจถือเป็นตัวอย่างได้

ส่วนเรื่องคนทำอุปกรณ์ ครูศิลปศึกษา ครูทัศนศึกษาและนักเรียนที่มีฝีมือทางนี้ จะช่วยได้มาก ความร่วมมือกันอย่างนี้เป็นหลักสำคัญอันหนึ่งที่จะทำให้การใช้วัสดุอุปกรณ์ได้ ผลที่สมความมุ่งหมาย

๓. การเตรียมของครูผู้ใช้อุปกรณ์ เรื่องนี้จำเป็นที่สุดและจะต้องเตรียมไว้ล่วงหน้า แต่เนิ่น ๆ

ขอปฏิบัติในการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ประกอบการสอนในชั้นเรียน มีหลักการปฏิบัติเป็นข้อ ๆ ตามลำดับดังนี้

๑. วางแผนการสอนว่า จะใช้สื่อทัศนูปกรณ์อะไร ที่ตรงจุดไหนของบทเรียน เมื่อไรและอย่างไร

๒. เตรียมจัดหา หรือเลือกสื่อทัศนูปกรณ์ที่ต้องการล่วงหน้า

๓. ลองฉาย ลองฟัง หรือลองใช้ (Preview) สื่อทัศนูปกรณ์ที่เตรียมไว้ล่วงหน้า ก่อนที่จะนำไปใช้ประกอบการสอน

๔. จัดเตรียมอุปกรณ์อื่น ๆ ที่คนจำเป็นจะต้องใช้ประกอบ เช่น สายไฟ ม่าน แฉก คณิตภาพ โตะสาริต และผู้ช่วย (อาจต้องการ)

๕. ศึกษารายละเอียดจากคู่มือของสื่อทัศนูปกรณ์ (ถ้ามี)

๖. เตรียมห้องเรียนให้เรียบร้อย เช่น การจัดที่นั่ง ที่ตั้งวางอุปกรณ์ การจัดตั้ง การควบคุมเสียง การควบคุมแสงสว่าง การระบายอากาศ และอื่น ๆ ที่จำเป็นแก่การใช้ อุปกรณ์

๗. ใช้สื่อทัศนูปกรณ์ตามที่วางแผนไว้ในข้อ ๑

๘. จัดให้มีกิจกรรมต่อเนื่อง (Follow Up Activities) เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และเป็นการทำงาน เช่น การอภิปราย การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม การรายงาน การทดสอบ การศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ

๙. ถ้าจำเป็นอาจจะมีการใช้สื่อทัศนูปกรณ์ชิ้นซ้ำอีก ก็ยอมทำได้เพื่อให้ผู้เรียน เข้าใจชัดเจนขึ้น

๑๐. ผู้สอนจะใช้วัสดุอุปกรณ์อื่น ๆ เช่น หนังสือ เอกสาร ตลอดจนสื่อทัศนูปกรณ์ เพื่อจะได้ทราบว่าการเรียน และการใช้อุปกรณ์ได้ผลอย่างไร มีข้อดี ควรจะส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น ข้อเสียควรจะแก้ไขให้หมดไปอย่างไรบ้าง

ถ้าครูรู้ว่ายังใช้วัสดุอุปกรณ์ที่เตรียมไว้ไม่ชำนาญพอ ควรจะฝึกซ้อมการใช้เสียก่อน ให้ทดลอง ใหม่นับใจว่าจะใช้ได้ถูกต้อง เมื่อดัง เวลามาไปใช้จริง ๆ

นอกจากนี้การเตรียมของครู การเตรียมของผู้เรียนก็จำเป็นเหมือนกัน คือให้ผู้เรียน

มีโอกาสดูเตรียมตัว เตรียมใจ ฯลฯ ล่วงหน้า ก่อนที่จะมีการใช้อุปกรณ์ ซึ่งจะช่วยให้การสอนและการเรียนดีขึ้น การเตรียมตัวของผู้เรียนนี้ ครูจะต้อง เป็นผู้แนะนำหรือกำหนดงานให้

๑. ให้ไปทบทวนบทเรียนที่เรียนมาแล้ว เพื่อจะได้ใช้เป็นพื้นฐานรับความรู้ในบทเรียนบทใหม่

๒. ให้ไปหาความรู้ของบทเรียนใหม่ หรือกำหนดงานที่จะต้องได้ศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือต่าง ๆ ในห้องสมุด

๓. ให้อ่านเรื่องเกี่ยวกับการใช้วัสดุอุปกรณ์กับบทเรียนใหม่ นั้น ผู้เรียนจะต้องทำอะไรบ้าง ผู้เรียนควรจะได้ทราบล่วงหน้า ตรงไหนสำคัญ ตรงไหนจะต้องใช้ความตั้งใจ ใช้ความสังเกตเป็นพิเศษ

๔. ถ้าครูจะให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้วัสดุ หรือเครื่องอุปกรณ์พิเศษในชั้น ครูควรจะต้องเตรียมนัดหมาย และถ้าจำเป็นควรซักซ้อมกับผู้เรียนไว้ล่วงหน้า

สิ่งเหล่านี้ ครูควรจะต้องเตรียมผู้เรียนไว้ก่อน ไม่ควรแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพราะบางอย่างครูอาจจะแก้ไม่ได้ ทำให้เกิดความซุกซลัก เสียการสอน เสียผลในการเรียน อาจจะทำให้เสียระเบียบวินัยในชั้น ผู้เรียนขาดความนับถือต่อการสอนของครูได้

ข. เกี่ยวกับวัสดุทัศนูปกรณ์

มีหัวข้อที่จะพิจารณาคงต่อไปนี้คือ

๑. วัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ประกอบการสอน ต้องได้รับการคัดเลือกเป็นอย่างดีว่ามีคุณภาพในด้านเทคนิคของการผลิต และมีค่าในการเรียน

๒. วัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ ต้องเหมาะสมกับบทเรียน ครู ระดับสติปัญญาและประสบการณ์ของผู้เรียน ดังได้กล่าวมาแล้ว วัสดุทัศนูปกรณ์จะเป็นอุปกรณ์ที่ต่อเมื่อใช้เป็นเครื่องช่วยในการประกอบการสอนจริง ๆ เท่านั้น และวัสดุต่าง ๆ เหล่านี้ จะช่วยได้มากและได้ผลดีที่สุด ถ้าสิ่งที่นำมาใช้นั้นเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้เดิม ความสามารถ ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้ ในการเลือกหาหรือนำวัสดุอุปกรณ์มาใช้ จึงควรคำนึงถึงเรื่อง

นควย

๓. ประเภทและปริมาณของวัสดุและเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะจัดหา หรือทำไว้ ประกอบการสอนวิชาต่าง ๆ ควรพยายามให้ได้สมดุลกัน หมายความว่าทุกวิชาควรมี อุปกรณ์การสอนพอ ๆ กัน ไม่ใช่หนักไปเฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่ง

๔. วัสดุและเครื่องมืออุปกรณ์ที่มีอยู่ ควรจะได้รับการดูแลรักษาให้มีสภาพที่ใช้งานได้เสมอ โดยการรู้วิธีการเก็บรักษาและซ่อมแซม เป็นต้นว่า รู้จักฉีกภาพบนกระดาษแข็ง รู้จักเก็บเป็นหมวดหมู่อย่างมีระบบ คอยดูแลไม่ให้วัสดุอุปกรณ์ได้รับอันตรายเสียหายจากความชื้น แสงแดด ฝุ่นละออง หรือตัวแมลง ฯลฯ

๕. วัสดุอุปกรณ์ควรจะเก็บอยู่ในที่ซึ่งจะหยิบเอาไปใช้ ในเมื่อถึงเวลาที่ต้องการ ได้โดยสะดวก

ค. เกี่ยวกับวิธีการใช้

มีหัวข้อที่ควรพิจารณาเป็นแนวปฏิบัติดังนี้

๑. การใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ต้องให้เป็นอุปกรณ์ในการสอนจริง ๆ ไม่ใช่เอาไปตั้งใหญ่เรียนดูเฉย ๆ หรือเอาไปใช้แทนการสอนของครูเสียทั้งหมด ทั้งนี้เพราะว่าการสอนนักเรียนนั้น เป็นงานและหน้าที่ของครูโดยตรง วัสดุอุปกรณ์เป็นแค่เพียงเครื่องช่วยประกอบการสอนของครู เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ และเข้าใจดีขึ้นเท่านั้น

๒. การใช้วัสดุอุปกรณ์จะต้องมีการเตรียม นอกจากการเตรียมของครู และของผู้เรียนดังกล่าวมาแล้ว ยังจะต้องมีการเตรียมวัสดุ เครื่องมือ สถานที่ (ที่นั่ง แสงสว่าง เสียง วัสดุอุปกรณ์) ให้เรียบร้อยล่วงหน้าด้วย

๓. การใช้วัสดุอุปกรณ์จะให้โค่นลีในการเรียนดีขึ้น ถ้าผู้เรียนได้มีส่วนร่วมด้วยการใหญ่เรียนมีส่วนร่วม (Participation) เป็นหลักสำคัญอันหนึ่งในการเรียนการสอน การมีส่วนร่วมอาจทำได้ทั้งทางกายภาพ (Physical Participation) และทางจิตภาพ (Mental Participation) ในประการแรกนั้น ครูอาจจะปฏิบัติได้โดยเปิดโอกาสใหญ่เรียนใช้สัมผัสทั้งห้า เช่น ให้จับ ให้ลองใช้ ให้มีบทบาทในการแสดง ให้มีส่วนช่วยในการสาธิต เป็นต้น ในประการหลังสำคัญมากเหมือนกัน เพราะการมีส่วนร่วมทางจิตภาพช่วยพัฒนาภาพพจน์ทางจิต (Mental Image) และมโนทัศน์ (Concepts)

ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ในระหว่างการใช้วัสดุอุปกรณ์ ครูอาจจะแนะนำหรือเร้าให้ผู้เรียนปฏิบัติได้หลายอย่าง เช่น ให้แก้โจทย์ต่างคำถาม อภิปรายงาน วาดภาพ และอื่น ๆ ผู้เรียนยังมีปฏิริยามีส่วนรวมและกิจกรรมของตนเอง (Self Activitics) ต่อการสอนควบการใช้สื่อทัศนวัสดุประกอบการสอนมากเท่าไร ผู้เรียนก็ยิ่งได้เรียนรู้ เข้าใจ และมีประสบการณ์ต่าง ๆ มากขึ้นเท่านั้น

๔. การใช้วัสดุอุปกรณ์ ควรจะให้เป็นการประหยัดเวลา ซึ่งจะปฏิบัติได้ดังนี้ ครูจะต้องวางแผน และกะเวลา จะใช้ให้พอดี พอเหมาะ ไม่ให้มากเกินไปจนเกิดความเบื่อหน่าย หรือน้อยเกินไปจนกระทั่งผู้เรียนไม่ทันจะได้เรียนรู้อะไรเลยจากวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้ เพื่อที่จะให้การใช้วัสดุอุปกรณ์เป็นไปอย่างพอดีและแน่นอน ครูควรจะทดลองใช้ดูล่วงหน้า

๕. การใช้วัสดุอุปกรณ์ในคราวหนึ่ง ๆ ไม่ควรจะให้มากเกินไปจนเกิดความจำเจ ถ้าโรงเรียนมีวัสดุอย่างกว้าง ควรจะเลือกใช้วัสดุที่ดี และเหมาะสมกับบทเรียนและผู้เรียนมากที่สุด

๖. ในระหว่างการใช้หรือเมื่อใช้วัสดุอุปกรณ์เสร็จแล้ว ควรมีการประเมินผลการใช้ ทั้งนี้เพื่อหาข้อบกพร่อง และปรับปรุงแก้ไขการใช้ในโอกาสต่อไปให้ดีขึ้น ผลการใช้จะเป็นอย่างไรนั้น อยู่กับบทเรียนและองค์ประกอบต่อไปนี้

- ก. วัสดุและเครื่องมือที่ใช้
- ข. ครูและวิธีใช้ของครู
- ค. ผู้เรียน

ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้และระวังรักษาเครื่องมือทัศนศึกษา

- ๑. ก่อนยืมหรือหยิบเครื่องมือทุกอย่าง จะตรวจดูหัวและหางเกาะที่ฝาครอบ

ศาสตราจารย์ ดร. วราภรณ์, "เรื่องข้อพิจารณาในการใช้สื่อทัศนอุปกรณ์โดยทั่วไป,"
บรรยาย ณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีการศึกษา ๒๕๑๕ (พิมพ์คัด).

ให้เรียบร้อย เสร็จแล้วจึงยกหรือหิ้วด้วยความระมัดระวังอย่าให้พลัดหรือตกเป็นอันขาด
โปรดระลึกว่าเครื่องมือทุกชิ้นเป็นของมีประโยชน์และราคาแพงมาก แม้แต่ค่าซ่อมก็แพง
เช่นกัน

๒. การใช้เครื่องมือใด ๆ ก็ตาม จะใช้ได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตหรือสั่งให้ใช้
เป็นทางการแล้วเท่านั้น

๓. เมื่อใช้แล้วให้นำเครื่องมือในสภาพที่ไม่ชำรุดเสียหาย ไปคืนยังผู้ให้ยืมและ
นำไปเก็บ ณ ที่เดิมให้เรียบร้อย

๔. ถ้าเครื่องมือที่นำไปใช้แล้ว เกิดชำรุดเสียหายหรือมีอะไรบกพร่อง เกิดขึ้น
ให้เขียนรายงานหรือชี้แจงให้ทราบทันทีที่นำเครื่องกลับคืน

๕. ใช้เครื่องมือให้ถูกต้องตามวิธีใช้ เครื่องแต่ละชนิด อย่างเคร่งครัด อย่าละ-
เลยหรือประมาท

๖. ใช้เครื่องมือไม่เป็นหรือไม่แน่ใจ อย่าเสี่ยงหรือลองใช้เครื่องมือนั้น เป็น
อันขาด โปรดเรียกหาผู้ที่ใช่เป็น หรือฝึกหัดจากผู้ที่ใช้เป็นจนชำนาญโดยเฉพาะเท่านั้น

๗. เพื่อป้องกันไม่ให้เครื่องชำรุดเสียหาย โปรดระวังปฏิบัติดังนี้

๗.๑ วางเครื่องมือที่จะใช้บนเครื่องรองรับ เช่น โต๊ะ หรือแท่นที่แน่ใจแล้ว
ว่าแข็งแรง และมีเบาะ

๗.๒ อย่าละทิ้งเครื่องมือซึ่งนำไปใช้และอยู่ในความรับผิดชอบของคุณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่เครื่องกำลังทำงานอยู่ จะต้องคอยดูแลควบคุมเครื่องอย่างใกล้ชิด
ตลอดเวลา

๗.๓ อย่ายอมให้ผู้อื่นซึ่งไม่มีหน้าที่รับผิดชอบ หรือเกี่ยวข้อง "เล่น" หรือ "ลอง
ใช้" เครื่องมือที่นำไปเป็นอันขาด

๗.๔ วางและมัดสายไฟให้เรียบร้อย อย่าให้เกะกะ เพราะอาจเกิดสะดุด
ทำให้สายขาดหรือดึงเอาเครื่องตกลงมาจากแท่นที่วางได้

๗.๕ ในขณะที่กำลังใช้เครื่อง ถ้ามีหรือรู้สึกว่าจะมีอะไรในเครื่องผิดปกติ
ขึ้นมา ให้หยุดเครื่องทันที

๔. การเปลี่ยนหลอดใหม่ ให้ทำได้อเมื่อได้รับอนุญาต และอยู่ในการดูแลของ
อาจารย์ผู้ชำนาญ

๕. โปรดจำไว้ว่า เมื่อเครื่องมือโสตทัศนศึกษาอะไรก็ตามชำรุดจนไม่อาจใช้
บริการได้ เพราะความประมาทเลินเล่อแล้ว จะบังเกิดผลเสียหายดังต่อไปนี้

๕.๑ เสียค่าซ่อมราคาแพง

๕.๒ เสียงานหรือการสอนของผู้ที่จะใช้เครื่องมือนั้น

๕.๓ เสียชื่อและงานของหน่วยบริการโสตทัศนศึกษา^๑

โสตทัศนูปกรณ์มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครูในการประกอบการสอน โดยเฉพาะโรงเรียนที่ยังอยู่ทางไกลความเจริญ เช่น โรงเรียนขององค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคม ของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งครูยังขาดประสบการณ์ในการผลิตและการใช้ที่เพียงพอ ตลอดจนถึงการกระตุ้นเตือนของผู้บริหารในระดับกองกำกับการที่มีต่อครูตครด. ว่าจะให้ครูได้เรียนรู้เกี่ยวกับโสตทัศนูปกรณ์ได้อย่างไร

ตำรวจตระเวนชายแดนได้ก่อตั้งโรงเรียนมา เพื่อสนับสนุนการศึกษาของชาติ ในถิ่นที่อยู่ห่างไกลคมนาคม หรือที่มีภัยคุกคามจากฝ่ายตรงข้าม ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดยังเข้าไปจัดการไม่ถึง ดังนั้นการจัดตั้งโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กรมตำรวจ จึงได้วางระเบียบการจัดตั้งโรงเรียนชาวเขาดังนี้^๒

^๑Calton W.H.Erickson, Administering Audio - Visual Services,
(New York : The Mc Millan Company), P.211.

หลักเกณฑ์ในการจัดตั้งโรงเรียน

การจัดตั้งโรงเรียนต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้คือ

๑. เป็นความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น และส่วนราชการที่รับผิดชอบในการให้การศึกษาแก่เยาวชน ไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้
๒. จัดทำบัญชีแสดงจำนวนเด็กนักเรียนพร้อมที่จะเข้าศึกษาในระยะแรกไม่ต่ำกว่า ๒๕ คน และมีแนวโน้มว่าเด็กจะเข้าศึกษามากขึ้นในปีต่อไป
๓. หากมีผู้บริจาคที่ดินให้ดำเนินการให้โครงการสิทธิที่ดินเป็นสมบัติของโรงเรียน หรือให้โรงเรียนได้ใช้ที่ดินนั้นให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยให้ผูกมัดกับการสำรวจตระเวนชายแดนหรือผู้กำกับการสนับสนุนทางอากาศ สำรวจตระเวนชายแดนที่เกี่ยวข้อง เป็นตัวแทนรับมอบหรือขอใช้ที่ดินนั้น
๔. อาคารที่ใช้เป็นสถานที่การศึกษา ถ้าเป็นอาคารเก่าที่มีอยู่แล้วหรือประชาชนร่วมกันก่อสร้างขึ้นเป็นอาคารชั่วคราว ต้องมีลักษณะที่ใช้เป็นสถานที่ศึกษาได้
๕. สถานที่ปลูกสร้างโรงเรียนจะต้องห่างจากโรงเรียนประชาบาลเกินกว่า ๓ กิโลเมตร หากไม่ถึง ๓ กิโลเมตร ต้องมีสิ่งกีดขวาง เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่า หรือพื้นที่ซึ่งเด็กไม่สามารถไปโรงเรียนได้ หรือไปด้วยความลำบากไม่ปลอดภัย
๖. ให้ประชาชนแต่งตั้งหัวหน้าเปิดบัญชีรับเงินและเก็บเงินที่ประชาชนสมัครใจออก โดยปฏิบัติตามมาตรา ๒๕(๑) แห่งพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๔๗๕
๗. ให้รวบรวมหลักฐานตามข้อ ๑ ถึง ๖ เสนอนายอำเภอท้องที่ เพื่อขอรับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัด ห้ามจัดตั้งก่อนได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดโดยเด็ดขาด
๘. เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบแล้ว จึงรายงานขออนุมัติจัดตั้งตามสายงานถึงกรมตำรวจ

การก่อสร้างอาคารเรียนถาวรและบ้านพักครู

ในการสร้างอาคารเรียนถาวรหรือสร้างบ้านพักครู ให้ดำเนินการดังนี้

๑. ใช้แบบแปลนการก่อสร้างโรงเรียนประเภทต่าง ๆ ของกรมสามัญศึกษาเป็นหลัก และดัดแปลงให้เหมาะสมกับกำลังเงินและความต้องการของท้องถิ่น

๒. เงินที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารเรียนถาวรและบ้านพักครู อาจใช้เงินจากทางใดทางหนึ่งดังนี้

๒.๑ เงินพระราชทานของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

๒.๒ มีผู้บริจาคเงินสร้างโรงเรียนโดยเสด็จพระราชกุศล

๒.๓ เงินที่บริษัท ห้างร้าน หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ องค์กร หรือประชาชนบริจาคให้

๒.๔ จากเงินงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรให้ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวให้หน่วยที่จัดให้มีการสร้างหรือซ่อม จัดหาเงินเยี่ยงทศลงราชการดำเนินการไปก่อนแล้วรวบรวมใบสำคัญใช้คืนภายหลัง

๓. การก่อสร้างให้ดำเนินการตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัสดุพุทธศักราช ๒๕๒๑

๔. ระหว่างดำเนินการก่อสร้าง ให้รายงานผลการก่อสร้างตอของบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนทราบทุกระยะ จนกว่าจะสร้างโรงเรียนเสร็จเรียบร้อย

๕. โรงเรียนที่ใช้เงินก่อสร้างจากข้อ ๒.๑ และ ๒.๒ ให้กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนหรือกองกำกับการสนับสนุนทางอากาศตำรวจตระเวนชายแดนที่เกี่ยวข้องของรายงานพระราชทานนามโรงเรียน และเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิด

การดำเนินกิจการโรงเรียน

๑. โรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคม ให้สอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ครูที่สอนใช้ตำรวจตระเวนชายแดนในสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน และกองกำกับการสนับสนุนทางอากาศตำรวจตระเวนชายแดนที่เกี่ยวข้องหรือดูประจำ หรือครูช่วยสอนโดยไม่คิดค่าตอบแทน การเรียนการสอนตลอดจนการสอบของนักเรียน ให้ประสานกับอำเภอหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัดแล้วแต่กรณี

๒. อุปกรณ์การเรียนการสอน อาจได้รับความช่วยเหลือจากโรงเรียนใน กรุงเทพมหานคร หรือสถาบันการศึกษา บริษัท ห้างร้าน ประชาชนเป็นผู้บริจาคให้
ทุนการศึกษา

๑. นักเรียนที่เรียนดีแต่ยากจน อาจได้รับทุนการศึกษาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี หรือจากส่วนราชการ โรงเรียน ธนาคารหรือประชาชน นักเรียนทุนดังกล่าวนี้ ใหญ่กว่ากับการสำรวจตระเวนชายแดนหรือผู้กำกับการสนับสนุนทางอากาศสำรวจตระเวนชายแดนที่เกี่ยวข้อง พิจารณาคัดเลือกแล้ว รายงานขอรับทุนมายังกองบัญชาการสำรวจตระเวนชายแดน โดยมีหลักฐานและรายละเอียดตามแบบที่กองบัญชาการสำรวจตระเวนชายแดนกำหนด

๒. ใหญ่กว่ากับการสำรวจตระเวนชายแดน หรือผู้กำกับการสนับสนุนทางอากาศสำรวจตระเวนชายแดนที่เกี่ยวข้อง รายงานผลการศึกษาของนักเรียนทุนให้ทราบทุกภาคเรียน และให้กองบัญชาการสำรวจตระเวนชายแดนแจ้งผลการเรียนใหญ่ให้ทราบ หากนักเรียนมีผลการเรียนอ่อน ความประพฤติไม่เรียบร้อยสมควรจะตัดทุนในปีต่อไป ให้รายงานให้กองบัญชาการสำรวจตระเวนชายแดนทราบ

๓. นอกจากทุนศึกษาดังกล่าว กรมสามัญศึกษาอาจให้ทุนส่งนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ต่าง ๆ ตามจำนวนและเงื่อนไขที่กรมสามัญศึกษาจะแจ้งมาแต่ละปี ในกรณีนี้ให้กองบัญชาการสำรวจตระเวนชายแดนดำเนินการตามที่กรมฯ แจ้งมา

การขุขเล็ก

หากโรงเรียนใดตั้งอยู่ในพื้นที่ไม่ปลอดภัย ถูกผู้ก่อการร้ายคุกคาม เกิดภัยธรรมชาติ หรือนักเรียนอพยพตามผู้ปกครองไปทำงาน เลี้ยงชีพที่อื่น หรือมีเหตุอื่นที่เชื่อได้ว่าจะไม่กลับมาอีก ให้กองกำกับการสำรวจตระเวนชายแดน หรือกองกำกับการสนับสนุนทางอากาศสำรวจตระเวนชายแดนที่เกี่ยวข้อง ทำรายงานชี้แจงรายละเอียดที่ขุขเล็กโรงเรียนไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วรายงานมายังกองบัญชาการสำรวจตระเวนชายแดน

แล้วให้ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน รายงานกรมตำรวจ

การปิดโรงเรียน

๑. การปิดภาคเรียนประจำปีของแต่ละโรงเรียน ให้เป็นไปตามประกาศของ
ผู้ว่าราชการจังหวัด

๒. การปิดโรงเรียนชั่วคราวเนื่องจากเกิดความจำเป็น เฉพาะกรณี ให้ กอง
กำกับการตำรวจตระเวนชายแดน หรือกองกำกับการสนับสนุนทางอากาศตำรวจตระเวน
ชายแดน ที่เกี่ยวข้อง รายงานขออนุมัติผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วรายงานให้ กองบัญชาการ
ตำรวจตระเวนชายแดน ทราบ

๓. เมื่อเปิดสอนได้ตามปกติแล้ว ให้รายงานผู้ว่าราชการจังหวัด และกองบัญชา
การตำรวจตระเวนชายแดน ทราบ

ครูโรงเรียนชาวเขา และประชาชนไกลคมนาคม มี ๓ ประเภท

๑. ผู้กำกับการตำรวจตระเวนชายแดน หรือผู้กำกับการสนับสนุนทางอากาศ
ตำรวจตระเวนชายแดน ที่เกี่ยวข้อง คัดเลือกข้าราชการตำรวจที่มีความรู้ไม่ต่ำกว่ามัธยม
ศึกษาปีที่ ๓ ที่มีลักษณะเหมาะสมที่จะเป็นครู หรือเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านการศึกษา เป็นครู
สอนตามความเหมาะสม

๒. ลูกจ้างประจำครูพลเรือนช่วยสอน โดยใช้วิธีการรับสมัครตามระเบียบ
ข้าราชการ ตามความจำเป็น และมีอัตราว่าง

๓. ครูพลเรือนช่วยสอน (อาสาสอนไม่รับเงินค่าตอบแทน) โดยกองกำกับการ
ตำรวจตระเวนชายแดน หรือกองกำกับการสนับสนุนทางอากาศตำรวจตระเวนชายแดน ที่
เกี่ยวข้อง เป็นผู้พิจารณาบุคคลตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

๓.๑ ผู้สมัครจะต้องไม่เรียกร้อยค่าสอนใดๆ ทั้งสิ้น

๓.๒ ผู้สมัครกรอกข้อความตามแบบฟอร์มใบสมัคร เป็นครูช่วยสอน พร้อม
กับแนบหลักฐานต่อไปนี้มาด้วย

- สำเนาทะเบียนบ้าน

- ใบรับรองแพทย์

- รูปถ่ายขนาด ๒ นิ้ว จำนวน ๒ รูป

๓.๓ ผู้รับรองต้องเป็นข้าราชการชั้นตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไป

๓.๔ ต้องปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนโดยเคร่งครัด

๓.๕ ให้รวบรวมหลักฐานรายงานเสนอผู้บังคับการตำรวจตระเวนชายแดน หรือผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาอนุมัติ

๓.๖ การทำหลักฐานให้ทำ ๓ ชุด เก็บที่กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนจำนวน ๑ ชุด ส่งกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาคจำนวน ๑ ชุด และส่งกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนจำนวน ๑ ชุด

๓.๗ แบบฟอร์มต่าง ๆ ให้ใช้ตามแบบที่กรมตำรวจกำหนดให้

การควบคุมโรงเรียน

๑. ให้ผู้กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนหรือผู้กำกับการสนับสนุนทางอากาศตำรวจตระเวนชายแดนที่เกี่ยวข้อง แต่งตั้งผู้ที่เหมาะสมเป็นครูใหญ่แต่ละโรงเรียน ให้ครูใหญ่มีหน้าที่ปกครองครู นักเรียน และรับผิดชอบในการบริหารโรงเรียน โดยอยู่ในการกำกับดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัด

๒. โรงเรียนชาวเขาและโรงเรียนประชาชนไกลคมนาคม เป็นโรงเรียนที่ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศจัดตั้ง ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๔๗๕ หลักสูตร หนังสือเรียน การสอน การสอบ การบริหารโรงเรียน ให้ดำเนินการตามกฎหมายระเบียบคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ หรือที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดกำหนดไว้ เช่นเดียวกับโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด

การฝึกอบรมครู

เพื่อให้ครูมีความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการสอนและเข้าถึงประชาชน จึงให้แต่ละกองกำกับการจัดให้มีการฝึกอบรมครูประจำปีขึ้นปีละครั้ง ตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑. ผู้ที่จะเข้ารับการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้ได้แก่ ผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งหรือได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ครู โดยมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

๑.๑ มีความประพฤติเรียบร้อย

๑.๒ ภายใน ๑ ปี ก่อนวันคัดเลือก ไม่เป็นผู้ได้รับทัณฑ์ทางวินัยและตองคคี

๑.๓ มีสุขภาพและผลงานมัคคี

๒. หลักสูตรการฝึกอบรมมีระยะเวลาไม่เกิน ๔ วัน โดยให้ผู้รับการฝึกอบรมอยู่ประจำกินนอนในสถานที่อบรม

๓. ในระหว่างการฝึกอบรม ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับเบี้ยเลี้ยงตามระเบียบที่กำหนดไว้

๔. การฝึกอบรมจะกระทำเมื่อใด ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวนเท่าใด และใช้สถานที่ใดในการฝึกอบรมนั้น ให้ผู้มีอำนาจการตำรวจตระเวนชายแดนพิจารณาเสนอขออนุมัติกรมตำรวจเป็นคราว ๆ ไป

๕. หลักสูตรการฝึกอบรมแบ่งออกเป็น ๔ หมวด เวลา ๑๓๒ ชั่วโมง ประกอบด้วยวิชาต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๕.๑ หมวดการศึกษา เวลา ๓๐ ชั่วโมง

วิชาจิตวิทยาการศึกษา เวลา ๑๐ ชั่วโมง

วิชาปรัชญาการศึกษา " ๑๐ ชั่วโมง

วิชาการบริหารโรงเรียน " ๓ ชั่วโมง

วิชาการวัดผล " ๒ ชั่วโมง

วิชาการผลิตและการใช้

อุปกรณ์การศึกษา " ๕ ชั่วโมง

๕.๒ หมวดหลักการสอน เวลา ๓๕ ชั่วโมง

วิชาภาษาไทย เวลา ๑๐ ชั่วโมง

วิชาคณิตศาสตร์ " ๕ ชั่วโมง

วิชาสังคมศึกษา " ๕ ชั่วโมง

วิชาวิทยาศาสตร์	เวลา	๕	ชั่วโมง
วิชาสุขศึกษา	"	๓	ชั่วโมง
วิชาศิลปศึกษา	"	๕	ชั่วโมง
วิชาสหนันทนาการ	"	๖	ชั่วโมง
๕.๓ หมวดทั่วไป เวลา ๕๕ ชั่วโมง			
วิชาการชาว	เวลา	๔	ชั่วโมง
วิชาการประชาสัมพันธ์	"	๒	ชั่วโมง
วิชามนุษย์สัมพันธ์	"	๒	ชั่วโมง
วิชาการเกษตร	"	๔	ชั่วโมง
วิชาการวางแผนชุมชน	"	๒	ชั่วโมง
วิชาการปฐมพยาบาล	"	๔	ชั่วโมง
กายบริหาร	"	๑๒	ชั่วโมง
การฝึกฝนตนเองและเวลาของ ผู้บังคับบัญชา	"	๒๕	ชั่วโมง

๕.๔ หมวดวิชาพิเศษเฉพาะท้องถิ่น เวลา ๔ ชั่วโมง ประกอบด้วยวิชาการที่จำเป็นและเหมาะสมต่อการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น เช่น การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลิตภัณฑ์ชาวเขาและการเกษตรบนที่สูงในภาคเหนือ พืชผลไม้ ในภาคตะวันออก และการเหมืองแร่ในภาคตะวันตก เป็นต้น โดยอยู่ในดุลยพินิจของผู้กำกับ การสำรวจตระเวนชายแดน เขตต่าง ๆ และผู้กำกับการสนับสนุนทางอากาศสำรวจตระเวนชายแดนที่เกี่ยวข้อง ที่จะบรรจุไว้ในหลักสูตรให้เหมาะสมกันแต่ละท้องถิ่น

๖. ในกรณี que เห็นสมควรหรือมีความจำเป็นต้องจัดให้มีการฝึกอบรมทดแทนการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้ ให้ผู้บัญชาการสำรวจตระเวนชายแดนพิจารณาปรับปรุงแก้ไขวิชาต่างๆ ในหลักสูตรตามความเหมาะสม เพื่อระยะเวลาการฝึกอบรมไม่เกิน ๑๐ วัน โดยให้หลักสูตรนี้เป็นหลัก

๗. หากมีสถาบันการศึกษาซึ่งมีความเชี่ยวชาญอย่างใดอย่างหนึ่งในทางครุศาสตร์ การศึกษา การเกษตร การพยาบาล และความเชี่ยวชาญอื่นใดที่เหมาะสมกับผู้ทำหน้าที่ครูและ

เข้าถึงประชาชน ยื่นความจำนงให้ความช่วยเหลือทำการฝึกอบรมเกี่ยวกับวิชาดังกล่าว แล้ว ใหญ่บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรนี้ โดยแทรกวิชาตามสถาบันการศึกษาผู้ให้ความช่วยเหลือได้กำหนดไว้ในหลักสูตรนี้ได้

๘. เพื่อให้การอำนวยความสะดวกและการปกครองบังคับบัญชาได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อย ใหญ่บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนพิจารณาแต่งตั้งผู้อำนวยการฝึกอบรม รองผู้อำนวยการฝึกอบรมครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการกิจอื่น ๆ ตามความเหมาะสม เพื่อทำหน้าที่อำนวยความสะดวก กำกับดูแลปกครองบังคับบัญชา และปฏิบัติที่จำเป็นอื่น ๆ ในการฝึกอบรม

๙. ใหญ่ผู้อำนวยการฝึกอบรมมีอำนาจวางระเบียบและการปกครองบังคับบัญชา ซึ่งไม่ขัดต่อระเบียบของกรมตำรวจ แล้วเสนอให้ใหญ่บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนทราบ

๑๐. เมื่อผู้อำนวยการฝึกอบรมเห็นเป็นการสมควรที่จะเชิญผู้ทรงคุณวุฒิไปบรรยายเรื่องใด ก็ให้ดำเนินการได้

๑๑. ใหญ่ผู้อำนวยการมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการทดสอบความรู้ชนคณะหนึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่า ๓ นาย ทำการทดสอบเพื่อวัดผลของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

๑๒. ใหญ่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีคะแนนความประพฤติประจำตัวคนละ ๑๐๐ คะแนน นับแต่วันรับตัวเข้ารับการฝึกอบรมจนถึงวันสิ้นสุดการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่ถูกตัดคะแนนความประพฤติ เหลือต่ำกว่า ๖๐ คะแนน ถือว่าเป็นสอบตก ทมคสภาพการเป็นผู้เข้ารับการอบรม และหมดสิทธิ์การทดสอบความรู้

๑๓. นอกจากผู้ที่ตกคะแนนความประพฤติประจำตัวแล้ว หากผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีเวลาเรียนไม่ถึงร้อยละ ๘๐ ของเวลาการฝึกอบรมทั้งหมด หรือทุจริตในการสอบอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้ถือว่าผู้นั้นหมดสิทธิ์ในการทดสอบความรู้

๑๔. ผู้ที่สอบไล่ได้จะตองได้คะแนนรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๖๐ และไม่ตกคะแนนความประพฤติ

๑๕. ผู้ที่สอบไล่ได้ตามหลักสูตรนี้ จะได้รับใบประกาศนียบัตรจากกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน

๑๖. เมื่อการฝึกอบรมได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ให้ผู้อำนวยการฝึกอบรมรายงานผลการฝึกอบรมเสนอกรมตำรวจทราบตามลำดับสายการบังคับบัญชา

การอบรมศึกษาภาคฤดูร้อน (อ.ศ.ร.) ของคุรุสภา

นอกจากจัดให้มีการฝึกอบรมประจำปีแล้ว ให้แต่ละกองกำกับการคัดเลือกครูโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคม เข้ารับการอบรมศึกษาภาคฤดูร้อน (อ.ศ.ร.) ที่สำนักงานเลขาธิการคุรุสภาจัดขึ้น ตามจำนวนที่กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนจะกำหนดให้แต่ละปี เพื่อให้ครูมีวุฒิสูงขึ้น

การศึกษอบรมเฉพาะวิชา

หากมีหน่วยราชการใดจัดให้มีการบรรยาย หรือศึกษอบรมเฉพาะวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อครูโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคม ขึ้นเป็นครั้งคราว และหน่วยราชการนั้นไม่มีหนังสือขอให้ส่ง เข้ารับการอบรมด้วย ให้อยู่ในดุลยพินิจของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน หากเห็นสมควรส่งเจ้าหน้าที่ผู้ใดเข้ารับการศึกษอบรม ให้รายงานขออนุมัติกรมตำรวจ

การมอบโอนโรงเรียนในองค์การบริหารส่วนจังหวัด

๑. โรงเรียนใดที่กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน หรือกองกำกับการสนับสนุนทางอากาศตำรวจตระเวนชายแดนที่เกี่ยวข้อง เห็นสมควรมอบโอนในองค์การบริหารส่วนจังหวัดรับไปดำเนินการ ให้ประสานกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดก่อน แล้วรายงานให้กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนทราบ

๒. เมื่อได้ทำการมอบโอนแล้ว ให้รวบรวมหลักฐานการรับโอนตลอดจนบัญชีพัสดุครุภัณฑ์ของโรงเรียนจำนวน ๒ ชุด ส่งไปยังกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันมอบโอน

๓. สำหรับโรงเรียนพระราชทานที่ยังไม่ได้กระทำพิธีเปิดป้ายโรงเรียน ห้ามทำการมอบโอนจนกว่าจะทำพิธีเปิดป้ายแล้ว

๔. โรงเรียนใดที่ทำกรมอบโอนเรียบร้อยแล้ว ให้กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนรายงานกรมตำรวจทราบโดยเร็ว พร้อมกับแจ้งส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน (ถ้ามี) ให้ทราบด้วย

โครงการโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง

โรงเรียนพี่หมายถึง โรงเรียนที่อยู่ในถิ่นที่เจริญและเป็นโรงเรียนใหญ่หรือวิทยาลัยต่าง ๆ

โรงเรียนน้องหมายถึง โรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน

การขอรับความช่วยเหลือจากโรงเรียนพี่ โรงเรียนชาวเขาและ ประชาชนไกลคมนาคม จะต้องให้ข้อมูลดังนี้

- การคมนาคม และสภาพการเดินทาง
- สภาพอาคารเรียน
- จำนวนครูและนักเรียน
- ความเป็นอยู่ของราษฎรในหมู่บ้าน
- จำนวนประชากร
- ความปลอดภัย

การติดต่อระหว่างโรงเรียนพี่และโรงเรียนน้อง จะต้องดำเนินการดังนี้

- โรงเรียนพี่-โรงเรียนน้อง จะต้องติดต่อกันโดยตรง
- กองกำกับการเขต เป็นฝ่ายประสานงาน และอำนวยความสะดวก
- โรงเรียนน้องและกองกำกับการเขต. ทำหนังสือขอรับและขอบคุณเมื่อได้รับความช่วยเหลือจากโรงเรียนพี่ทุกครั้ง

การให้การศึกษาคือเรื่องและติดตามผล

- สนับสนุนนักเรียนที่เรียนดีเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ และสนับสนุนให้ได้รับทุนการศึกษา โดยติดต่อขอรับทุนพระราชทาน ทุนจากธนาคาร ห้างร้าน บริษัท เป็นต้น

- ใ้ห้องกำกับการเขต. หาทางจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมศิษย์เก่าโรงเรียนชาวเขา และพบปะกันอยู่เสมอ เพื่อหาทุนช่วยเหลือการศึกษาของโรงเรียนชาวเขาๆ ต่อไป

โรงเรียนของตำรวจตระเวนชายแดนนั้น ส่วนใหญ่มุ่งสอนชนกลุ่มน้อยที่อยู่ทางไกล คมนาคม เช่น ชาวเขา และชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดยังเข้าไป ดำเนินการไม่ถึง ดังนั้น ตำรวจตระเวนชายแดนจึง เป็นบุคคลแรกที่เข้าไปสัมผัสกับพวกเขา เหล่านี้ การจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันก็ควรจะได้เรียนรู้ถึงภูมิหลังของพวกชนกลุ่มน้อย ใ้บ้าง เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

ชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย

คำว่า "ชาวเขา" พอจะนิยามได้คือ กลุ่มชนกลุ่มน้อยซึ่งตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ใน อาณาบริเวณพื้นที่ที่เป็นภูเขาซึ่งมีความสูงไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ ฟุต จากระดับน้ำทะเล และรวม ตัวเอง เป็นเผ่า มีภาษาพูด การแต่งกาย ความเชื่อถือ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถี ชีวิตโดยทั่วไปแตกต่างกว่าชนส่วนใหญ่ในประเทศไทย

นักวิชาการบางท่านได้แบ่งชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ ๆ ตามตระกูลภาษาคือ

๑. ตระกูลจีน-ทิเบต (SINO - TIBETAN) ได้แก่

๑.๑ สาขาทิเบต-พม่า คือ ลีซอ มูเซอ และอีก้อ

๑.๒ สาขาคะเร็น คือ กะเหรี่ยง

๑.๓ สาขาแม้ว-เย้า คือ แม้วและเย้า

๒. ตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) ได้แก่ในสาขามอญ-เขมร

๒.๑ ละว้า

๒.๒ ขมุ

๒.๓ ยี่ตองเหลือง

๒.๔ กอ (คนละพวกกับอีก้อในข้อ ๑.๑)

๒.๕ ถิ่น

๒.๖ ชาวบน

๒.๗ ลัก

๒.๘ ส่วยหรือกวย

๒.๙ ไส้

๒.๑๐ เขม็ง-ชานอย

๒.๑๑ ชาวไก (เงาะ)

๓. ทรูญมาลาญ-โปลินีเซียน (Malayo - Polynesian) สาขามาเลย์
ไคแก ชาวน้ำ^๑

ชาวเขาและชนกลุ่มน้อยนี้มีวัฒนธรรม ชนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา ความเชื่อ
- ถือ และการดำรงชีวิตแตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ทั่ว ๆ ไป จึงเป็นสิ่งไม่ง่ายนักในการที่จะ
สร้างควมสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีงามต่อกัน ซึ่งหมายถึงชาวเขากับชาวเรา โดยเฉพาะ
กับตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพราะวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเขานั้นมีลักษณะที่ขัดต่อกฎหมาย
บ้านเมืองอยู่บาง เช่นการปลูกฝิ่น การตัดต้นไม้ทำลายป่า การลักลอบเข้าประเทศ เป็นต้น
แต่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ชาวเขาทำไปด้วยความจำเป็นในการดำรงชีวิตของเขา หากมี
เจตนาทำผิดกฎหมายไม่ ต่อเมื่อรัฐบาลเข้าใจและทราบในเจตนาอันแท้จริงของชาวเขาแล้ว
ก็ไคจะดุดมอดวดยและพยายามแนะนำชักจูงให้ชาวเขา เปลี่ยนการดำเนินชีวิตเสียใหม่ให้ดีขึ้นกว่า
ที่เป็นอยู่ และให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ควบคุมกฎหมายของบ้านเมือง ทั้งนี้โดยการคอยทำไปทีละ
เล็กละน้อย ไม่ใช่ใช้วิธีหักคามพร้าควยเขา อย่างเช่นบางประเทศได้ทำไปและก่อปัญหาขึ้นมา
ส่วนการดำเนินงานจะได้ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับการที่เราจะสามารถเข้าถึงจิตใจของเขาได้
มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งต่าง ๆ หลายประการ เช่น

- ต้องศึกษาภูมิหลัง ประวัติความเป็นมาของเขา
- รู้ชนบธรรมเนียมประเพณีของเขา
- รู้ว่าชาวเขาปกครองกันอย่างไร มีการดำเนินการทางเศรษฐกิจ สังคมและ
ภาษาพูดอย่างไร
- ผู้เข้าไปปฏิบัติกร ปฏิบัติตนอย่างไร^๒

^๑ กรมยุทธการทหาร, สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ,
เยา (กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๑๕), หน้า ๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖-๗๗.

สิ่งเหล่านี้ เป็นสิ่งที่จะช่วยให้การดำเนินงานของรัฐบาลเป็นไปตามวัตถุประสงค์
ยิ่งขึ้น เพราะชาวเขาโดยทั่วไปไม่ใช่เป็นคนขี้ขลาด คือนั่นแต่อย่างใด ตรงกันข้ามพวกเขา
เป็นคนซื่อสัตย์ มีความบริสุทธิ์ใจ และมีความเชื่อฟังแก่ผู้ที่เขาเชื่อว่ามีคำสั่งที่ต่อเขา
ฉะนั้นทางรัฐบาลจึงมองเห็นว่าไม่เป็นการยากเกินไปที่จะช่วยพัฒนาและสงเคราะห์ตลอดจน
แนะนำชักจูงให้พวกเขามีความรู้ดีว่าเป็นคนไทย และรักผืนแผ่นดินไทยเช่นเดียวกับเรา
จึงได้กำหนดนโยบาย และโครงการในการพัฒนาชาวเขาขึ้น โดยคณะรัฐมนตรีได้มีคำสั่ง
แต่งตั้งคณะกรรมการเกี่ยวกับเรื่องนี้ เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๕๕ และได้มีการปรับปรุง
แก้ไขเรื่อยมา จนกระทั่งในปัจจุบัน คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๖
ให้ปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่งดังนี้

๑. นโยบายระยะสั้น ได้แก่การจกให้เจ้าหน้าที่เข้าไปถึงชาวเขาที่เป็นจุดล่อ-
แหลมให้ทั่วถึงโดยเร็วที่สุด โดยใช้วิธีพัฒนาแบบแผนนำ เพื่อยุติทัศนคติใจชาวเขาให้มีความ
นิยมต่อรัฐบาลและจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ให้สามารถใช้ชาวเขาช่วยเป็นกำลังในการ
ป้องกันและต่อต้านการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ของชาวเขาได้ทันเวลาที่

ในบริเวณพื้นที่ประกาศเป็นเขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ และมีการปราบปราม
ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ให้หน่วยงานทุกฝ่ายฟังคำสั่งและดำเนินการตามแนวความคิดของ
ผู้บังคับบัญชาทางฝ่ายกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในตามลำดับ หลังจากฝ่ายทหาร
ตำรวจ สามารถให้ความคุ้มครองได้แล้ว ให้หน่วยงานพลเรือนซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบเข้าไป
ดำเนินการพัฒนาในบริเวณนั้นต่อไป

ในพื้นที่ซึ่งยังไม่ได้ประกาศเป็นเขตแทรกซึม แต่มีพฤติการณ์ของคอมมิวนิสต์เกิดขึ้น
ในบางหมู่บ้าน แต่ยังไม่ถึงขั้นให้อาวุธจำเป็นที่จะต้องเริ่มดำเนินการในลักษณะป้องกันเสีย
แต่เนิ่น ๆ หน่วยงานพลเรือน ตำรวจ ทหาร ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมประชาสงเคราะห์
กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน หน่วยทหารในท้องถิ่น และหน่วยอื่น ๆ จะต้องร่วมมือ
กันทุกฝ่าย โดยมีกรมประชาสงเคราะห์เป็นหน่วยหลัก รับเข้าไปเพื่อดำเนินการป้องกันโดย
ถาวร ถวายการพัฒนาและสงเคราะห์ให้ความปลอดภัย และดำเนินการทางจิตวิทยา

๒. นโยบายระยะยาว ได้แก่การพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาให้อยู่อาศัยและ

ท่ามาหากินบนภูเขาเป็นหลักแหล่งแน่นอน เลิกการปลูกฝิ่น ไร่ปลูกพืชอื่นแทน เลิกการทำลายป่า และเป็นพลเมืองดีทำประโยชน์แก่ประเทศชาติเช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป โดยให้ดำเนินการตามโครงการ ซึ่งสภาพคณะกรรมการเศรษฐกิจแห่งชาติได้กำหนดไว้แล้ว

วิธีดำเนินการกับชาวเขาให้ดำเนินการ เป็น ๔ ชั้นคือ

๑. สำหรับชาวเขาที่อยู่กระจัดกระจายบนภูเขา ไม่เป็นรูปหมู่บ้าน ยากแก่การที่เจ้าหน้าที่จะเข้าไปดูแลทั่วถึง ให้แนะนำชักจูงให้เข้ามาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อนในบริเวณอันเหมาะสมบนภูเขาที่ทางราชการจัดไว้ให้

๒. สำหรับชาวเขาที่อาศัยอยู่บนภูเขาเป็นรูปหมู่บ้านที่เหมาะสมอยู่แล้ว ก็สนับสนุนให้อยู่อาศัยในที่เดิมต่อไปไม่ต้องเคลื่อนย้าย โดยจัดส่งเจ้าหน้าที่เป็นรูปหน่วยเคลื่อนที่เข้าไปปฏิบัติงานพัฒนาการและสงเคราะห์ชาวเขาในประการต่าง ๆ ให้ทั่วถึง

๓. สำหรับชาวเขาที่ไม่ประสงค์จะอยู่บนภูเขา หรือที่ต้องการอพยพหลบภัยคอมมิวนิสต์ลงมาอยู่ในพื้นที่ราบแล้วไม่ประสงค์จะกลับไปอยู่บนภูเขาอีก ก็ให้จัดตั้งศูนย์อพยพชาวเขาขึ้น เพื่อให้อยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน แล้วให้การสงเคราะห์ตามความจำเป็น ให้สามารถมีชีวิตผสมผสานกับคนไทยในพื้นที่ราบต่อไปได้

๔. เพื่อประโยชน์ดังกล่าวข้างต้น และเพื่อความปลอดภัยของชาติด้านเมือง ให้เร่งสร้างความสัมพันธ์ทางจิตใจกับชาวเขา ให้มีความรู้สึกนึกคิดเป็นพวกเดียวกัน และให้เกิดความจงรักภักดีต่อรัฐบาล

การดำเนินงานตามวิธีต่างๆ ดังกล่าว ให้ขอความร่วมมือช่วยกันทุกฝ่าย

คณะกรรมการชาวเขา

คณะกรรมการชาวเขา มีขอบข่ายหน้าที่ดังนี้

๑. กำหนดนโยบายและวิธีดำเนินการกับชาวเขา

๒. รับผิดชอบคำเนื่งการกับชาวเขาทั้งปวงในเขตปกติ
๓. พิจารณาให้คำแนะนำแก้ไขปัญหาค่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชาวเขา รวมทั้งเรื่องที่อยู่นอกเหนืออำนาจหน้าที่ของคณะอนุกรรมการชาวเขาค่าง ๆ
๔. เองรักและศึคคามผลการทำงานกับชาวเขา

คณะกรรมการชาวเขาประกอบด้วย ปลัดกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานกรรมการ รองอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์ เป็นกรรมการและเลขาธิการ หัวหน้ากองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขาธิการ คณะกรรมการค่าง ๆ ก็ประกอบด้วยผู้แทนของกระทรวง ทบวงกรม กองค่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงกลาโหม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการต่างประเทศ กรมการปกครอง กรมตำรวจ กรมประชาสัมพันธ์ กรมสามัญศึกษา กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน เป็นต้น

นอกจากนี้คณะกรรมการชาวเขายังได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการชาวเขารับผิดชอบการดำเนินงานตามสาขาค่าง คั้งนี้

- คณะอนุกรรมการชาวเขาสาขากการอาชีพ มีอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์เป็นประธานอนุกรรมการ
- คณะอนุกรรมการชาวเขาสาขากการศึกษาและอนามัย มีอธิบดีกรมสามัญศึกษาเป็นประธานอนุกรรมการ
- คณะอนุกรรมการชาวเขาสาขากการสงเคราะห์ มีอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์เป็นประธานอนุกรรมการ
- คณะอนุกรรมการชาวเขาสาขากการปกครองและทะเบียน มีอธิบดีกรมการปกครองเป็นประธานอนุกรรมการ
- คณะอนุกรรมการชาวเขาตรวจสภาพพื้นที่ มีอธิบดีกรมประชาสงเคราะห์เป็นประธานอนุกรรมการ
- คณะอนุกรรมการชาวเขาส่วนจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานอนุกรรมการ

การพัฒนาสงเคราะห์ชาวเขาของส่วนราชการ

แต่เดิมทางการมิได้สนใจชาวเขาเท่าไรนัก ปรากฏว่าคณะหมอสอนศาสนาในกาย
ต่าง ๆ ได้เดินทางเข้าไปเผยแพรศาสนาต่าง ๆ ตามหมู่บ้านชาวเขา หลังจากที่รัฐบาลได้
ตระหนักถึงบทบาทของชาวเขาที่มีต่อความมั่นคงของชาติ จึงได้ริเริ่มเข้าไปติดต่อและให้ความ
ช่วยเหลือ เริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๘๘ เป็นต้นมา กรมประชาสงเคราะห์เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่
รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา ต่อมาก็มียุทธศาสตร์อื่น ๆ ทำการ
พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาคตามอำนาจหน้าที่ของตน เช่น โครงการพระบรมราชานุเคราะห์
ชาวเขา ตำรวจตระเวนชายแดน กรป. กลาง กอ.รมน. กรมประชาสัมพันธ์ กรมป่าไม้
องค์การสหประชาชาติ กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นต้น แต่ละหน่วยงานก็มีโครงการในการ
ให้การสงเคราะห์และพัฒนาชาวเขาเฉพาะของตนเอง ในที่นี้จะขอกกล่าวเพียง ๒ โครงการ
คือ

๑. โครงการพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขา

โครงการพระบรมราชานุเคราะห์ชาวเขาเป็นหน่วยงานในพระบรมราชูปถัมภ์
ให้ความช่วยเหลือชาวเขาในด้านการยกระดับความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้น พระบาท-
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเริ่มมีพระราชดำริที่จะพระราชทานความช่วยเหลือแก่ชาวเขา
เมื่อได้เสด็จทรงเยี่ยมชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ทรงมีพระราชดำริว่า ชาวเขาต้องการความช่วย-
เหลือในด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค จึงทรงจัดตั้งโครงการขึ้น และเริ่ม
ดำเนินงานเมื่อพ.ศ. ๒๕๑๓ ที่หมู่บ้านแม้วแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ ได้พระราชทานพันธุ์หมูเล็ก
ผสม ๕๐% และอาหารหมู คือพันธุ์ข้าวโพด ข้าวฟ่าง นับเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ความ
ช่วยเหลือทางด้านการเกษตร จากนั้นจึงทรงมีพระราชดำริที่จะพระราชทานพันธุ์พืชอื่น ๆ ที่
เหมาะแก่อากาศกึ่งเมืองหนาวแก่ชาวเขาคว้ย เช่น แอปเปิ้ล ลูกท้อ ลูกพลับ ถั่วแดง นอก-
จากนี้ยังพระราชทานพันธุ์สัตว์อื่น ๆ เช่น วัวบราม่า ห่านและแกะ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของโครงการในการให้ความช่วยเหลือแก่ชาวเขามี ๓ หัวข้อใหญ่ๆ คือ

๑. เพื่อรักษาทรัพยากรและชื่อเสียงของประเทศ

๒. เพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์

๓. เพื่อความมั่นคงและปลอดภัยของประเทศ

ทุนดำเนินงาน เป็นพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์รวมกับเงินที่มีผู้บริจาคทอดเกล้าฯ ถวายโดยเสด็จพระราชกุศล นอกจากนั้นองค์การสหประชาชาติ ซึ่งมีสำนักงานอยู่ในประเทศไทยก็ส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกพืชแทนฝิ่น จึงได้ส่งพนักงานและเงินมาช่วยโครงการนี้บ้างเป็นครั้งคราว

การเลือกหมู่บ้านปฏิบัติงานนั้น เลือกหมู่บ้านที่เป็นศูนย์กลางการติดต่อของชาวเขา ซึ่งสามารถติดต่อกับชาวเขาในเขตอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ปัจจุบันมีหมู่บ้านในโครงการ ประมาณ ๔๐ หมู่บ้าน ส่วนใหญ่อยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ นอกนั้นอยู่ในจังหวัดเชียงราย แม่ฮ่องสอนและน่าน

๒. โครงการของตำรวจตระเวนชายแดน

ตำรวจตระเวนชายแดน ได้พัฒนาและส่งเสริมให้ชาวเขาและประชาชนใกล้เคียงมาคม เริ่มตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๘๘ เป็นต้นมา โดยให้ความช่วยเหลือในด้านการศึกษา การอนามัย การเกษตร เป็นงานซึ่งดำเนินไปในรูปการเสียดสละเพื่อมนุษยธรรมเป็นสำคัญ มุ่งให้เกิดความอยู่ดีกินดี และเพื่อความมั่นคงปลอดภัยตามชายแดน โดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- พัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ สังคมใกล้เคียงมาคม ในด้านการอนามัย การศึกษา การเกษตร การอาชีพ การขนส่ง การค้า การตลาด และสหกรณ์
- ป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าและต้นน้ำลำธาร ด้วยการส่งเสริมให้ทำไร่แบบถาวร แทนการทำไร่แบบเลื่อนลอย
- ป้องกันการปลูกฝิ่น ด้วยการแนะนำส่งเสริมอาชีพอย่างอื่น ๆ ที่ให้รายได้เป็นเงินสดเท่าเทียมฝิ่น
- ดำรงรักษาความสงบสุขตามพื้นที่ชายแดนและใกล้เคียงมาคม ให้ประชาชนศรัทธา และมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- ดำรงรักษาและสร้างเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น
- พัฒนาและสร้างเสริมแนวความคิดทางทหาร เกี่ยวกับการระวังป้องกัน และ

คุ้มครองหมู่บ้าน

เมื่อเริ่มดำเนินการ กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินอยู่ในขอบเขตจำกัด ระยะเวลาทางราชการและประชาชนได้ให้ความสนใจและสนับสนุนเป็นอย่างดีคืออยู่เสมอมา งานพัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจึงมีขอบข่ายกว้างขวางมากกว่าแต่ก่อน ปัจจุบันมีกิจกรรมที่สำคัญ อาทิ การรักษาพยาบาล การศึกษา ศูนย์พัฒนาการชาวเขา การขยายพันธุ์สัตว์และพืช เพื่อแจกจ่าย การพัฒนาการเคลื่อนที่ (งานช่างสนาม) การประชาสัมพันธ์ การบรรเทาภัยพิพธิภัยชาวเขา การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชาวเขา โครงการชาวเขาในพระบรมราชานุเคราะห์ และการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และประชาชน

การให้การศึกษแก่ชนกลุ่มของประเทศไทย จำเป็นอยู่เองที่ผู้สอนควรจะมีภูมิหลังชนบทรวมนิยมประเพณีต่าง ๆ ของพวกชนกลุ่มน้อยไว้มากพอสมควร ชนกลุ่มน้อยแต่ละกลุ่มมีความถนัดในการใช้เครื่องมือในการประกอบอาชีพต่างกันไป เมื่อครูไปทำการสอนบางครั้งอุปกรณ์การสอนบางอย่างก็ไม่จำเป็น เพราะพวกชนกลุ่มน้อยบางพวกเก่งอยู่แล้ว ชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ เหล่านี้ บางกลุ่มครูตำราวเคราะห์เวณชายแดนยังมีได้ไปทำการสอน แต่เพื่อผลทางด้านวิชาการและออกไปข้างหน้าก็ไม่แน่ว่าครูตำราวเคราะห์เวณชายแดนอาจจะไปดำเนินการสอนให้ก็ได้ จึงได้นำมาลงไว้เพื่อศึกษาเป็นพื้นฐานไว้ก่อนดังนี้

พื้นฐานของชนกลุ่มน้อย

๑. ตระกูลจีน-ธิเบต

๑.๑ สาขาธิเบต-พม่า

ล.๑

ชาวเขาเผ่าลี้ชื่อเรียกตัวเองว่า "อี่ซู" เติบโตขึ้นที่ฐานอยู่ตอนต้นแม่น้ำสาละวิน แม่น้ำโขง และทางตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลยูนนานในประเทศจีน ได้อพยพมาอยู่ทางตอนเหนือ-

ของไทยประมาณ ๕๐ ปีมาแล้ว อยู่ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร มีประชากรในไทยประมาณ ๒๒,๐๐๐ คน

ชาวลีซอผิวขาวกว่าชาวลายู ชายลำสัน สูง ๕ ฟุตครึ่ง มีลักษณะงามกว่าเผ่าอื่น หญิงก็สวยกว่าเผ่าอื่นเช่นกัน ชาวลีซอแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มคือ ลีซอลายและลีซอคำ ลีซอลายอยู่ในไทย ส่วนลีซอคำอยู่ในพม่า จีน และอินเดี๋ย ลีซอลายแต่งกายด้วยเสื้อคล้ายแจ็กเก็ต เสื้อสีดำทำด้วยผ้ากำมะหยี่ กางเกงขากว้างยาวถึงหน้าแข้งสีฟ้า รองเท้าแตะคนแก่อีดำ นิยมใช้ผ้าพันหน้าแข้งสีดำ ใส่รองเท้ายาง หญิงแต่งเหมือนกันทุกคนคือเสื้อคลุมยาวสีเขียว ผ้าสวมทับกางเกงสีคำยาวเลยถึงหน้าแข้ง

ชาวลีซอชอบอยู่บนภูเขาสูงประมาณ ๕,๐๐๐ ฟุตหรือกว่านั้น ประกอบด้วยหลายหลังคาเรือนแต่ไม่เท่ากัน บ้านของลีซอมี ๒ แบบคือ แบบที่อยู่กับพื้นดินกับแบบยกพื้น ทั้งนี้อยู่ที่ความนิยมและความเหมาะสมของแต่ละคนมากกว่า พื้นบ้านทำด้วยไม้ไผ่ เสาบ้านไม้ไผ่หรือไม้อื่นที่ทำได้ หลังคามุงด้วยใบคา ผาบ้านใช้ไม้ไผ่ขัดกัน

พวกลีซอปลูกฝิ่นมากเป็นที่ ๒ รองจากพวกมั่ว เลี้ยงหมูมากแต่ไม่ค่อยขายเพราะหมูเป็นสิ่งสำคัญในพิธีต่าง ๆ การเพาะปลูกมีพืชหลัก ๓ ชนิดคือ ข้าว ข้าวโพด และฝิ่น นอกจากนี้ก็มีผักกาด เผือก มันฝรั่ง มะเขือเทศ พริก ถั่วเหลือง เป็นพืชที่ปลูกกันเล็กน้อย บางหมู่บ้านปลูกชาและลูกท้อด้วย

ลีซอส่วนมากไม่มีศาสนา นับถือผี มีการไหว้เจ้าไหว้บรรพบุรุษของตน มีการขับไล่ผีสิ่งชั่วร้าย เชื่อว่าโลกนี้มีทั้งผีดีและผีร้าย ถ้าไม่มีการเซ่นไหว้เซ่นผีก็อาจทำร้ายได้ พวกเขาเชื่อว่า การเซ่นสรวงบูชาด้วยเนื้อสัตว์และเครื่องสักการะจะทำให้ผีสงบลงได้ ผีที่ลีซอกลัวกันมากที่สุดคือผีหลวงที่อยู่บนยอดเขาสูงทางไกลจากหมู่บ้าน

การแต่งงาน ก่อนวันแต่งงาน ๑ วัน ฝ่ายชายจะจัดหาหมูตัวใหญ่มาเตรียมเลี้ยงชาวบ้าน วันรุ่งขึ้นฝ่ายหญิงมาหมูตัวใหญ่ซึ่งคนเลี้ยงเตรียมไว้ในพิธีแต่งงาน สู่ราข้าวโพด วันแรกเจ้าสาวเลี้ยงชาวบ้าน วันต่อมาเป็นหน้าที่ของเจ้าบ่าว ชาวบ้านเล่นดนตรีตีกลอง "ซ็อบบ็อบ" กับเป่าแคน น้ำเต้า แล้วเต้นรำกระตีบเท่า เลี้ยงสุรารอาหารแต่กลางวันจนถึงกลางคืน

ในวันหนึ่ง ๆ ชาวลีซอเต็มไปด้วยงานในไร่ มีเวลาว่างหลังอาหารค่ำเท่านั้น งานค่ำข้าวเป็นหน้าที่ของหญิง หญิงที่มีสามีแล้วจะค่ำข้าวคอนเช้ามืด จะค่ำคอนหัวค่ำเหมือนหญิงสาว

ที่ตำรอรชายนุ่มไปเกี่ยวพาราสิค้วยไม้ได้ เพราะจะเป็นที่ครหาคิดอกใจสามี ผู้หญิงดีชอบทำงานหนักกว่าผู้ชาย

มุเซอ

ภูมิลำเนาเดิมของชาวเขาเผ่ามุเซออยู่ที่ประเทศธิเบต แล้วถอยร่นลงใต้ ใต้เข้ามาอยู่ในประเทศพม่า แล้วเลยมาเข้าไทยเมื่อประมาณ ๕๐ ปี แบ่งออกเป็น ๒ พวก คือ มุเซอคำและมุเซอแดง อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน และตาก ตั้งบ้านเรือนอยู่บนคอกยสูง หรือตอนบนสุดของที่ลาดบนไหล่เขาซึ่งมียอดเขาสูงล้อมรอบ สูงประมาณ ๓,๐๐๐-๔,๐๐๐ เมตร มีประชากรประมาณ ๑๐,๕๕๑ คน

บ้านสร้างรวมกันเป็นกระจุกไม่เรียบร้อย ชาติสุขลักษณะ ในหมู่บ้านจะมีครกสาธารณะรอบบ้าน ผู้ชายใช้รวมกัน ตอนเหนือของหมู่บ้านจะมีโบสถ์ซึ่งเป็นสถานที่บวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดคือ เทพเจ้าจ้อซา บ้านส่วนใหญ่เป็นไม้ไผ่เสริมไม้ ยกพื้นสูงมีไถถุน พื้นและฝาทำค้วยไม้ไผ่ หลังคามุงแฝกและใบไม้ มีประตูหนึ่งบานขนาดใหญ่สูงถึงหลังคาทำค้วยแผ่นกระดานหรือไม้ไผ่

เผ่ามุเซอรูปร่างดำสันสมส่วน ผิวสีน้ำตาล ใบหน้ายาวแบน ปากกว้าง ตาคำ ผมเส้นตรงสีดำ หญิงมีลักษณะงามแต่ขี้อาย ชอบเก็บขี้หนาก ทำให้ฟันและริมฝีปากดำ พวกมุเซอไม่ค่อยรักษาความสะอาดนัก แต่ดีกว่าอีกคือ โรคที่พบมีมาลาเลีย พยาธิ และตาเจ็บ การแต่งกาย มุเซอเขียวและมุเซอแดง ผู้ชายสวมเสื้อสีดำ กางเกงขายาวหลวม ๆ คลุมเขา ผ้าโพกศีรษะสีดำ บางคนใช้ผ้าพันขาค้วย ผู้หญิงใส่เสื้อสีแดง นุ่งกระโปรงและคาดเข็มขัดเงิน ส่วนมุเซอเขียว ผู้ชายสวมเสื้อผ้าเหมือนพวกมุเซอเขียว แต่ใช้ผ้าพันขาค้วยสีดำและขาว หญิงสวมกางเกงขายาวและเสื้อยาวถึงหัวเข่า และมีแถบขาวเหลืองสลับกัน ที่ปลายแขนเสื้อ ที่ชายผ้าและที่บนเอวและโพกศีรษะค้วยผ้าดำ

กรมยุทธการทหาร, สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ,
ลือชอ (กรุงเทพฯนคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๑๕)

มุเซอเชื่อว่า มีพระบิดาเป็นผู้สร้างสิ่งสิ่งทั้งหมดในโลก รวมทั้งวิญญาณที่ดีและร้าย ทุกหมู่บ้านจะมีผู้นำทางศาสนา ๑ คน บางครั้งมีอำนาจมากกว่าหัวหน้าหมู่บ้านเสียอีก ที่บ้านมุเซอทุกบ้านจะมีแท่นบูชาไว้จุดธูปเทียนเพื่อทำความพอใจแก่ผู้ที่คุ้มครองพวกเขา

ชาวมุเซอทำมาหากินด้วยการทำไร่นาและการล่าสัตว์ มีการปลูกข้าวและข้าวโพดไว้เป็นอาหาร มีการปลูกฝิ่นขาย ปัจจุบันนี้มีพืชอย่างอื่น เช่น กาแฟ สมุนไพร ถั่วแระ ชาวมุเซอทำไร่เป็นงานหลัก ส่วนประกอบอื่น ๆ มีการเลี้ยงสัตว์ การสะสมของป่า การค้าขาย เป็นต้น

เด็ก ๆ ชาวมุเซอปัจจุบันจำนวนมากอ่านเขียนภาษาไทยได้ เพราะได้เล่าเรียนในโรงเรียนที่ทางการจัดให้มีขึ้นสำหรับชาวเขา ชาวมุเซอบางคนพูดภาษาพม่าได้ แต่โดยทั่วไปชาวมุเซอไม่เก่งทางเรียนภาษาของคนอื่น

อีก

อีกชื่อเรียกตัวเองว่า "อาฮา" (AKHA) คนไทยและพม่าเรียกอาฮาว่าอีกหรือซำกอ ลาวและชนชาติอินโดจีนตอนเหนือเรียกอีกชื่อว่า "โกะ" คนจีนเรียก "ไว๋" หรือ "ฮานี" มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในบริเวณภูเขาสูงทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ไก่อพยพเข้ามาในประเทศไทยอยู่ในจังหวัดเชียงราย ลำปางและเชียงใหม่ มีจำนวนประมาณ ๘,๕๐๐ คน มีอัตราการเกิดสูง มีสมาชิกโดยเฉลี่ยประมาณ ๗-๑๐ คน

อีกชอบตั้งหมู่บ้านตามภูเขาที่มีระดับความสูงโดยเฉลี่ยประมาณ ๓,๐๐๐-๔,๐๐๐ ฟุต พื้นบ้านจะคองกว้างขวางพอที่เด็กจะวิ่งเล่นได้ และใช้เป็นที่ชุมนุมของชาวบ้านในพิธีกรรมหมู่บ้านทองไม่อยู่ห่างไกลจากแหล่งน้ำมากนัก การเลือกหมู่บ้านที่อยู่บนหัวเขาพิธีกรรมช่างที่เหล็กและผู้อาวุโสจะหารื้อกันเลือก บ้านของหัวหน้าตั้งตรงกลาง บ้านเรือนเป็นแบบยกพื้นมีเสา แต่ไม่มีเสมาไป สร้างอยู่บนลาดเขา โดยส่วนหน้าของบ้านตั้งอยู่บนเสา ฝาทำด้วย

กรมยุทธการทหาร, สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ,
มุเซอ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แผนกทหาร, ๒๕๑๘)

ไม่ได้ หลังคามุงด้วยหญ้าคา ภายในบ้านแบ่งเป็นสัดส่วน

ชาวอีโก้เป็นคนลำสันแข็งแรง ผิวเนื้อสีน้ำตาลอ่อนคล้ำ ชายสูงกว่าหญิง ผู้หญิงศีรษะกลม ลำตัวยาวกว่านางและขา แขนและขาสั้นผิวกีบพวกผู้ชาย หญิงหัวผมแสกกลางผมยาวขมวดไว้ด้านหลัง แต่งกายสวมกระโปรงสีคำสั้นเนื้อเขา มีจีบรอบเอว ชายเอาไว้เปียทุกคน สวมเสื้อสีคำแขนยาวคอกลม ผ่าอกใช้เชือกผูก ทุ่งกางเกงขายาวครึ่งหน้าแข่งร่างกายของพวกอีโก้ไม่ถูกกับอากาศร้อน ถ้าถูกอากาศร้อนจะป่วย อีโก้ไม่ชอบอาบน้ำ จึงมักเป็นโรคผิวหนัง

หญิงชาวอีโก้จะตื่นตัวเช้าแต่เช้ามือ ต่ำเฉพาะพอกินในวันหนึ่ง จะกินข้าวประมาณ ๔ โมงเช้า ข้าวเป็นเครื่องต้มที่นิยมกันมาก สุรานิยมต้มเป็นครั้งคราว หลังจากนั้นก็ออกไปปฏิบัติงาน ส่วนมากผู้หญิงออกไปทำงานพวกผู้ชายอยู่บ้าน คอนมากลับจากทำงานหุงหาอาหารลานสาวกอก "เต๊ะขอ" เป็นลานดิน มีม้านั่งหรือซอนไม้ล้อมรอบ ในคืนเดือนมืดจะสุ่มไฟ ลานนี้เป็นที่พลอดรักของหนุ่มสาวตอนค่ำคืน ลานสาวกอกนี้เป็นสัญลักษณ์ของเผ่าอีโก้เท่านั้น การแต่งงานนั้นจะมีที่บ้านฝ่ายชาย ฝ่ายชายจัดอาหารเลี้ยงทั้งหมด ญาติของฝ่ายหญิงมักไม่ไปในงาน

ชาวอีโก้มีความเชื่อถือเรื่องผี และถือเรื่องโชคกลางมากที่สุด ผีที่อีโก้นับถือมากที่สุดคือผีบรรพบุรุษ แต่ละครอบครัวมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ กันนี้ ศาสดาจารย์ชาว หิงบรรพบุรุษ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ

การกลีกรมเป็นอาชีพหลักของอีโก้ มีการปลูกข้าวเจ้า ฝ้าย สลับกันไป พืชอื่น ๆ ที่ปลูกเพิ่มเติมมีหลายชนิดเช่น ฝิ่น ข้าวโพด แดงโม กว๊วย มันเทศ การเพาะปลูกยังเป็นแบบโบราณ การเลี้ยงสัตว์มีการเลี้ยงม้า โค กระบือ อีโก้เป็นนักจับสัตว์ที่ยอดเยี่ยม อาวุธที่ใช้มีหน้าไม้ ปืน ลูกธนู ลินค้ำออกมีฝิ่น ฝ้าย เครื่องจักสาน พริกไทย ผลิตภัณฑ์จากป่าต่างๆ มาตราช่างทวงวัด อีโก้ใช้ของจีน

อีโก้มีภาษาพูดของตนเอง แต่ไม่มีภาษาเขียน บางหมู่บ้านในพม่าเรียนรูภาษาเขียนตามแบบที่หมอสอนศาสนาสอนให้ พวกอีโก้ไม่มีตัวหนังสือ เขาจึงใช้ไม้แกะสลักเป็นเครื่อง-

หมายแทนตัวหนังสือ ชายอีกก็มีภูษาของเผ่าอื่นได้ก็ แต่หญิงพูดไตน้อย

๑.๒ สาขากระเหรี่ยง

กระเหรี่ยง

คำว่า "กระเหรี่ยง" เป็นนามเรียกกันในภาคกลางของไทย พม่าเรียก "กะยิ่น" คนไทยในรัฐฉานแห่งสหภาพพม่าและจังหวัดภาคเหนือของไทยเรียก "ยาง" ส่วนพวกที่อยู่ในภาคกลางแถบเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เรียก "กะหรง" กระเหรี่ยงอพยพมาจากพม่าเข้าไทยประมาณ ๑๐๐-๒๐๐ ปีแล้ว ชาวกระเหรี่ยงที่หุบเขาแม่ปิ้ง เป็นกระเหรี่ยงโบราณกว่าพวกที่มาทางใต้ ประชากรชาวกระเหรี่ยงมีประมาณ ๑๒๓,๓๘๐ คน หรือ ๔๔.๘% เผ่าอีกก็มีน้อยที่สุด ๒.๓% อยู่ใน ๑๔ จังหวัด

กระเหรี่ยงโดยทั่วไปมีความสูงปานกลาง กระเหรี่ยงบนเขาต่ำกว่าพื้นราบเล็กน้อย หญิงเล็กกว่าชาย กระเหรี่ยงบนเขาทำงานหนักมากต้องเลี้ยงครอบครัว ฝึกรบกับโซ่มาลาเรียอยู่เสมอ หญิงมีรูปร่างอวบสมบูรณ์ ฝึกรบรอบเปื้อนครามหมาก กระเหรี่ยงมีหลายเผ่าเช่น กระเหรี่ยงสะกอ กระเหรี่ยงโป้ว กระเหรี่ยงบเว กระเหรี่ยงทองสูง แต่ละชนิกก็แต่งกายแตกต่างกัน เช่น กระเหรี่ยงสะกอ ชายสวมกางเกงขายาวแบบจีนสีดำหรือขาวกับเสื้อแดงผ่าอก หญิงสาวสวมชุดขาวเป็นแบบชุดนอนยาวถึงข้อเท้า บางคนทอเป็นเส้นสีแดง เป็นลวดลาย หญิงที่มีสามีแล้ว แต่งชุดสีดำผ่าอกแดง ส่วนกระเหรี่ยงเผ่าอื่น ๆ ก็แต่งกายเพี้ยนกันไป

บ้านเรือน แล้วแต่สิ่งแวดล้อม คือดินไหนอยู่ในป่าไม้ไผ่ก็ปลูกควายไม้ไผ่ทั้งหลัง ตลอดจนมุงหลังคาควายไม้ไผ่เรียก "โชน" มีชายคาคดุมไปหมด คือฝาหลังคาสูง มีเตาไฟอยู่ตรงกลาง ไม้ไผ่พื้น หลังคามุงควายใบคา ใบพลวง ใบหวาย แล้วแต่ความสะดวก

ก่อนที่กระเหรี่ยงจะหันมานับถือศาสนาพุทธและคริสต์ พวกกระเหรี่ยงนับถือผี แม่ใน-

กรมยุทธการทหาร, สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ,
อังกู (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๑๕)

ปัจจุบันก็มีเป็นจำนวนมากที่นับถือผีหรือนับถือไปพร้อมกันกับศาสนาพุทธและคริสต์ กะเหรี่ยง
นับถือผีบ้านผีเรือน บางทีเรียกผีเจ้าเมืองหรือผีเจ้าที่ ผีพวกนี้จะคอยปกป้องรักษาให้อยู่เย็น
เป็นสุข

ชาวกะเหรี่ยง เป็นชาวไร่ เลื่อนลอยแบบครึ่งหลักแหล่ง การเพาะปลูกกะเหรี่ยงจะ
ช่วยกันทำ พวกเขาจะปลูกข้าวเป็นหลัก แล้วปลูกพืชแซมในเวลาเดียวกันคือ สมุนไพร แดง
มันแกวและฝ้าย นอกจากนี้ก็มีการ เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ข้าวโพดมีการปลูก แต่ปลูกหลังปลูกข้าว
งานคาน เกษตรของกะเหรี่ยงจะผูกพันกัน เกือบตลอดปี

การแต่งงาน หม่อมสาวที่มีการได้เสียกันก่อน ในพิธีแต่งงานจะไม่มีการสนุกสนาน
รื่นเริงกันมากนัก ทำกันพอเป็นพิธีเท่านั้น และในงานพิธี เช่นนี้สาวบริสุทธิ์จะไม่ไปร่วมในพิธี
สำหรับคู่ที่ยัง โสครบริสุทธิ์อยู่ ฝ่ายชายจะส่งคนไปสู้ออกถึง ๒ ครั้ง แล้วหาฤกษ์ภายใน ๕ วัน
หลังจากสู้ออกครั้งที่ ๒ และต้อง เป็นวันที่ควยนับจากวันสู้ออก วันแต่งงานฝ่ายชายจะเชิญทุกคน
ที่รู้จักและผู้รายเวทมนต์คาถาไป ๑ คน เจ้าบ่าวเตรียมมีกมร่า จอบ เสียม เกลือ เงินก้อน
โบราณ และอื่น ๆ มีพิธีเลี้ยงต้อนรับกันตามพิธี มีการกินสุรารักกันอย่างสนุกสนาน คู่บ่าวสาวจะ
อยู่ด้วยกันในบ้านของพ่อตาแม่ยาย มีกำหนด ๑ ปีแล้วจึงแยกบ้าน

๑.๓ สาขาแม่-เข้า
แม่หรือม่ง

ม่ง เป็นชาวเขากลุ่มหนึ่งที่อพยพมาจากจีน มีชนบทรอบนิยม หน้าที่ ภาษาพูด
คล้ายคนจีน มีสภาพการดำเนินชีวิตคล้ายชาวเขาทั่วไป อพยพเข้ามาอยู่ในจังหวัดน่าน เชียง-
ราย เชียงใหม่และตาก ส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่บนเขา มีประมาณ ๕๓,๐๓๑ คน (สำรวจ
พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ) หลังคาบ้านทำด้วยใบตุงาแห้ง บ้านปลูกด้วยไม้ไผ่
ที่หาง่ายในป่า

กรมยุทธการทหาร, สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ,
กะเหรี่ยง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๑๕)

การแต่งกาย ชาวเขาเผ่าม้ง แบ่งออกเป็น ม้งขาว ม้งน้ำเงิน ซึ่งมีลักษณะการแต่งกายต่างกันบ้าง ผู้หญิงม้งน้ำเงินมักจะนุ่งกระโปรงสีน้ำเงินสลับด้วยลวดลายขาวตามขวาง ม้งขาว จะนุ่งกางเกงสีน้ำเงิน มีผ้ากันเปื้อนสีน้ำเงินขอมท่า ทั้งข้างหน้า และข้างหลัง บางทีก็นุ่งกระโปรงเรียบๆ สีขาว ไม่มีลวดลายปัก หญิงม้ง มักใช้ผ้าโพกผมเสมอ และมีผ้าพันแขน ขอบใส่ห่วงคอทำด้วยเงินเป็นวงกลม ชายก็ชอบใส่ด้วย ผู้ชายม้งน้ำเงินใส่เสื้อชั้นนอกและกางเกงยาวกว่าม้งขาว ซึ่งใส่เสื้อสั้นเปิดท้อง และใส่หมวกแบบคนจีน

การเพาะปลูก พวกม้งนั้นปลูกข้าวคอก ปลูกตามไหล่เขา ก่อนจะลงเมล็ดเพาะปลูกต้องดาง และเผาป่าให้เรียบร้อยก่อน หญิง และชาย จะช่วยกันทำอย่างขยัน เรียกการเพาะปลูกแบบนี้ว่า "การทำไร่เลื่อนลอย" การเพาะปลูกแต่ละครั้งมีการย้ายที่ไปเรื่อยๆ

การปกครอง หมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งจะมีจำนวนหลังคาเรือนไม่เท่ากัน หมู่บ้านหนึ่งอาจมีถึงร้อยหลังคาเรือน บางหมู่บ้านมี ๕ - ๑๐ หลังคาเรือนเท่านั้น ผู้ปกครองในหมู่บ้าน คือผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งได้รับการคัดเลือกจากลูกบ้านนั้น หรืออาจเป็นผู้ใหญ่บ้านทางการแต่งตั้ง ได้รับเงินเดือนจากทางการทุกเดือน การปกครองโดยทั่วไป เป็นลักษณะแบบประชาธิปไตยแบบชนเผ่าเดิม

ความเชื่อถือ ในหมู่บ้านจะมีหมอผี ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของลูกบ้าน และเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา คือ ไหว้ผี ม้งมีความเชื่อถือผีอยู่มาก ไม่ว่าจะเจ็บป่วย หรือถึงวันสำคัญ จะต้องมีการเซ่นผีเป็นประจำ

พิธีแต่งงาน โดยเหตุที่พวกม้งมักจะไปสู่ขอหญิงสาวไว้เป็นภรรยา ณ หมู่บ้านอื่น ดังนั้น เมื่อสู่ขอได้แล้ว จึงนิยมจัดพิธีแต่งงานในวันเดียวกัน การแต่งงานนิยมทำตอนเช้าที่บ้านหญิงสาว ฝ่ายชายจัดหา หมู ไก่ มาให้ฝ่ายหญิงเป็น ๒ เท่าของฝ่ายหญิง

การเล่น หลังจากฤดูเก็บเกี่ยว หนุ่มสาวม้งจะเล่นแข่งขันโยนห่วงกับฝ่ายหญิง โยนไปโยนมา หากจับไม่ได้ หรือฝ่ายใดแพ้ก็ต้องถอดเครื่องประดับให้อีกฝ่ายหนึ่ง ไว้เป็น

ประกันที่ละชั้น นอกจากนี้ยังมีการเล่นลูกข่าง ซึ่งใหญ่เท่ากำปั้นของเขา อย่างเป็นที่สนุกสนาน

เย้า

เย้าอพยพเคลื่อนย้ายจากจีนตอนใต้จากมณฑลกว๋างตี้ และยูนนาน ลงมาสู่ประเทศไทย ทางจังหวัดน่าน และเชียงราย แล้วกระจายเข้าไปในจังหวัดเชียงใหม่ แพร่ ลำปาง อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ และกำแพงเพชร เย้าในประเทศไทย อยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ คณะสำรวจแห่งสหประชาชาติ ได้ประมาณว่ามีเย้าในประเทศไทย ๑๖,๑๑๕ คน (สำรวจ คศ. ๑๙๖๘)

บ้านเย้าตั้งอยู่บนที่ราบไหล่เขา มีแม่น้ำลำธารไหลผ่าน สูงประมาณ ๓,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ ฟุต บ้านเย้าปลูกคลุมกินใจพื้นดินทำพื้น ไข้วสตุ้ในท้องถื่นปลูกบ้าน หน้าบ้านนิยมสร้างยื่นออกไป เพื่อแขกที่มานไปมาหลบแดด

เย้าเป็นพวกผิวเหลือง ลักษณะรูปร่างเหมือนคนจีน สันตัก สมส่วน มีสุขภาพอนามัยดี สะอาดเรียบร้อย โรคที่พวกเขาเป็นกันมาก เช่น มาลาเรีย คอหอยพอก โรคปากเมื่อพวกเขาเป็นพวกขยันขันแข็ง รักสงบ ทรหด อคทน แต่ไม่คู้ร้าย โอบอ้อมอารีย์ มีใจคอกว้างขวาง รักสวยรักงาม อยู่กับครอบครัวใหญ่ รวมถึง อา พ่อ ปู่ อยู่ในบ้านเดียวกัน

การสมรสเป็นระบบทางสังคมที่เชื่อมโยงตระกูล ๒ ตระกูล ให้มามีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ผู้ชายเย้าจะแต่งงานเมื่ออายุ ๘ - ๓๐ ปี หญิงอายุ ๑๕ - ๒๕ ปี นิยมให้พี่ชายแต่งงาน แคนองชายแต่งงานพี่สาวได้ การแต่งงานแบ่งออกเป็น ๒ แบบ คือ แต่งงานอย่างเล็ก ผู้หญิงเป็นฝ่ายเลี้ยงที่บ้านผู้หญิง เลี้ยงอาหารมือเดียว และแต่งงานใหญ่ ชายเป็นฝ่ายเลี้ยงที่บ้านชาย เลี้ยง ๓ วัน ๓ คืน

กรมยุทธการทหาร, สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการ ปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, แมว (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๑๕)

การแต่งกาย เขาจะโพกศรีษะด้วยผ้าแดง หญิงเขาจะทอผ้าด้วยสีเงินเงินเหนียว เหนอะหนะ พันด้วยผ้าแดง แล้วพันทับด้วยผ้าสีน้ำเงินปนดำ การโพกผ้าแต่ละท้องถิ่นไม่เหมือนกัน เสื้อผ้าหญิงมีลักษณะเป็นเสื้อคลุม คอแหลมรูปตัววี สีดำ หรือน้ำเงินเข้ม ยาวถึงข้อเท้า ผาดานหนาตลอด นุ่งกางเกงที่ทำด้วยผ้าสีน้ำเงินเข้มปนดำ เนื้อหยาบ ไม่รู้จักทอใช้เอง ต้องซื้อจากตลาด เครื่องประดับ เช่น ต่างหู ห่วงคอ และเครื่องประดับบนเสื้อ ล้วนทำด้วยเงินทั้งสิ้น ห่วงคอ มีขนาดหนัก อันละ ๑๐ ตำลึง นอกจากนี้มีกำไลข้อมือ และแหวน สำหรับชายนุ่งกางเกงสีดำ หรือน้ำเงินเข้ม สวมเสื้อดำ หรือน้ำเงินเข้ม ผาดอกไขว้ไปทางขวา

เขาก็เช่นเดียวกับชาวเขาเผ่าอื่นๆ ไม่มีศาสนา ยึดถืออิทธิพลที่เหนือธรรมชาติ เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูติผีศาจ และดวงวิญญาณ เขาเชื่อว่าผีมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง เชื่อว่าผีสามารถบันดาลทุกสิ่งได้ ผีที่ให้คุณจะอยู่บนสวรรค์ ผีที่ให้โทษจะอยู่ตามป่าเขาลำเนาไพร

การบวช เขาบวชเพื่อสร้างบุญให้แก่บรรพบุรุษบิดามารดา และตนเอง พิธีบวชมี ๒ แบบ คือ บวชกัณฑ์ หรือบวชน้อย ใช้เวลา ๒ - ๓ วัน ผู้บวชอายุตั้งแต่ ๑๒ ปี และบวชไค้ไซ หรือบวชใหญ่ ใช้เวลา ๗ วัน ผู้บวชต้องผ่านการบวชแบบแรกก่อน หรือมีฉะนั้น ก็อายุ ๒๐ ปี การบวชต้องเชิญหมอมือมาทำพิธี

เขามีอาชีพในการเกษตร อาชีพที่ทำ คือ ปลูกฝิ่น ข้าว ข้าวโพด มันฝรั่ง งาม นอกจากนั้นก็เลี้ยงสัตว์ เช่น ม้า หมู ไก่ ซึ่งนิยมเลี้ยงทั่วไป

การศึกษา เขาเป็นพวกอ่านออกเขียนได้ เช่น แถบเชียงราย เขารุ่นหลังๆ มีความกระตือรือร้น ที่จะเรียนหนังสือไทย นอกเหนือจากภาษาจีน มีการเชิญพวกเขาเข้าเรียนในโรงเรียนไทย แต่เขาจะปฏิเสธ เพราะกลัวเป็นทหารเกณฑ์ บางทีหัวหน้าเขาได้สร้างโรงเรียนขึ้นเพื่อให้ครูไทย ไปสอนภาษาไทยให้

กรมยุทธการทหาร, สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการ ปฏิบัติการจิตวิทยาแห่งชาติ, เขา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, ๒๕๑๕)

๒. กระจุกออสโตรเอเชียติก

ละว้า

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพิ่งค้นพบเมื่อเร็วๆ นี้ ทำให้ถึงความเห็นที่แน่นอนแล้ว किแดนทางภาคเหนือของไทยนั้น เคยเป็นที่อยู่ของกลุ่มชนที่ชื่อว่าพวกละว้ามาก่อน อาณาเขตของพวกละว้ากินลงมาทางใต้ ถึงบริเวณที่ปัจจุบันนี้เป็นเมืองตาก และเมืองกำแพงเพชร ริมฝั่งแม่น้ำปิง ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ พวกละว้าได้ตกเป็นเมืองขึ้นของพวกมอญ ซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองลพบุรี พวกมอญก็ได้มาสร้างเมืองขึ้นนครลำพูน และนครลำปาง และได้สมกับชาติละว้าเดิม ชาติละว้า จึงนับว่าเป็นชาติที่ใกล้ชิดกับพวกมอญมาก

จากการสำรวจหลักฐานจากเนินดินเก่าๆ และคูเก่าๆ (ที่ฝั่งศพ) ซึ่งมีเรียงรายอยู่มากในบริเวณเมืองยวม (อำเภอขุนยวม) ทางตะวันตกของเชียงใหม่ ประกอบกับหลักฐาน ซึ่งมีต่อกันในพงศาวดารโยนกทำให้ได้ความแน่ชัดว่า พวกละว้านี้เป็นชาติที่มีวัฒนธรรมที่สูงมาก่อน และคงจะเคยมีพระเจ้าแผ่นดินที่ทรงอำนาจมาแล้ว พระเจ้าแผ่นดินบางองค์ของพวกละว้าเคยนำทัพเข้าทำยุทธหัตถีกับพวกมอญด้วย

ดินแดนของพวกละว้านี้ ส่วนใหญ่อยู่บนที่ราบสูงทางคันตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองเชียงใหม่ ระหว่างเมืองสอกรับกับเมืองยวม ในบริเวณเหล่านี้ มีหมู่บ้านเล็กๆ ตั้งอยู่กระจัดกระจายเป็นหย่อมๆ ไป กล่าวกันว่าหมู่บ้านเหล่านี้ เป็นเชื้อสายของพวกละว้าทั้งสิ้น ถึงแม้ว่าพวกนี้จะหันไปแต่งกาย และพูดภาษาเพื่อนบ้านแล้วก็ตาม และว่ากันว่า ถ้าพวกละว้านี้ ยังคงมีอำนาจอยู่ทางดินแดนตอนเหนือ (กล่าวคือ ไม่ตกเป็นของมอญ) ในสมัยที่ไทยอพยพมาถึงตอนเหนือนี้ คงจะมีการผสมพันธ์กับพวกละว้าไม่น้อย แม้ว่าการแบ่งแยกพวกเชื้อสายละว้า และพวกไทยเหนือจะยุ่งยากสักหน่อย แต่ก็เห็นได้ชัดถ้าสังเกต คือ พวกละว้ามักจะมีสีผิวคล้ำ เที้ย ลำกว่าพวกไทยเหนือ

ภาษาพูดของละว้าที่เชียงใหม่ มีบางคำที่ไปคล้ายภาษาของพวกละว้าในประเทศพม่า นี้ก็ไม่แปลกอันใด เพราะมาจากตระกูลเดียวกัน ส่วนพวกละว้าที่อยู่ออกไปทางตะวันตกเฉียงใต้ของเชียงใหม่ จะแต่งกายอย่างไทยเหนือทั่วๆ ไป บางทีก็แต่งกายคล้ายชาว

กะเหยิง ซึ่งอยู่ติดต่อกันไปทางพม่า ที่เห็นได้อีกอย่างหนึ่ง ว่าต่างจากพวกไทยเหนือ คือ
ผู้หญิงมักจะนิยมสวมทรวงกลองคอ ทำค้ายเงิน และสวมกำไลเงิน เรือนของพวกนี้สร้างอย่าง
แข็งแรง ยกพื้นสูง ฝาทำค้ายไม้ฉำฉา ทุกบ้านเรือนมักมีสวนครัว ปลูกผลไม้ หรือผักเอาไว้
รับประทาน อาชีพสำคัญของพวกดะว่า คือ ถลุงเหล็กจากสินแร่เหล็ก ซึ่งขุดเอามาจากบริเวณ
ใกล้ๆ เหล็กที่ถลุงเอามาใช้ก็จะเอามาทำเสียม มีด โข้ เป็นต้น บางพวกก็ไถนป่า เพื่อ
ทำไร่เพาะปลูกข้าวคราว แต่เดี๋ยวนี้นิยมทำอะไรตามไหลเขา^๑

ขมุ

พวกขมูมีถิ่นฐานอยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำโขง ในเขตแคว้นหลวงพระบาง พวก
นี้มักจะเข้ามาในเมืองเพื่อรับจ้างทำป่าไม้สัก และบางพวกก็เลยตั้งบ้านช่องอยู่ในเมืองเลย
ก็มี ทางตอนเหนือของจังหวัดกาญจนบุรี ปรากฏว่ามีหมู่บ้านของพวกขมูอยู่บ้าง พวกขมูพวกนี้
กล่าวว่า เป็นพวกที่อพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง คงจะถูกกวาดต้อนมา เพราะแพ่งสงคราม
พวกนี้บางคนก็ยังพูดภาษาของตนอยู่ แต่การแต่งกาย และขนบประเพณีเปลี่ยนไปตามเพื่อน
บ้านเสียมากแล้ว ในตำบลทางเหนือของจังหวัดน่าน ยังมีพวกขมูบ้างอีกเล็กน้อย นอกจากนี้
ทางภาคอีสานของประเทศไทย มีพวกขมูอีกอยู่บ้าง เช่นที่ชัยบุรี (อำเภอบึงกาฬ) ที่แก่งสะคอก
ในแม่น้ำโขง ที่จังหวัดนครพนม และอุบลราชธานี พวกนี้ถูกพวกพ่อค้าหาสรวงพม่านำมาขาย
เมื่อประมาณ ๙๐ ปีมาแล้ว ขมุเหล่านี้เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ผู้ทิ้ง เป็นพวกที่ถูกนำมาจากฝั่ง
ซ้ายของแม่น้ำโขง เป็นหมู่ใหญ่ๆ (จากจังหวัดคำม่วนในประเทศลาว) และพวกบาทหลวง
ได้เป็นผู้ปลดปล่อยให้พ้นจากความเป็นทาส จึงไ้นับถือศาสนาคริสต์เป็นส่วนมาก พวกผู้ทิ้ง
ในจังหวัดอุบลราชธานี มีประมาณ ๕๐๐ คนเศษ ล้วนพูดภาษาไทย และลืมภาษาของตน
แล้ว ภาษาของพวกขมูมีหลายคำที่พ้องกับของดะว่า^๒

^๑กรมการสมเทศ, "ชาวจังหวัดยวาคัยชนชาติเฝ้าต่างๆ ในประเทศไทย," ใน
อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก บริบูรณ์ จุละจาริตต์ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๐๕ (พระนคร:

โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๐๕), หน้า ๙๓ - ๑๐๐.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๐.

ผีตองเหลือง หรือยุมبری (YUMBRI)

ขณะนี้เรามีความรู้น้อยมากเกี่ยวกับเรื่องราวของชนที่กล่าวมานี้ ซึ่งมีนิสัยขาดชอบหลบหลีกไม่ให้พบใคร พวกนี้มักจะซ่อนตัวอยู่ในป่าสูงๆ จะออกมาให้ชาวบ้าน หรือแม่เห็นก็ชั่วระยะเวลาเล็กน้อย พวกผีตองเหลืองนี้แทบจะเป็นคนลึกลับในนิยายไป จนถึงมีผู้สงสัยว่าจะมีตัวจริงอยู่หรือไม่ พวกผีตองเหลืองเป็นคนป่าเถื่อนอย่างแท้จริง คำว่า ผี หมายถึงลักษณะความเป็นอยู่ของพวกนี้ที่มักจะย้ายไปย้ายมาอยู่เรื่อยๆ เหมือนกับคนพเนจรในป่า ทาอาหารด้วยการล่าสัตว์ และเก็บผลไม้กิน คำว่า ตองเหลือง หมายถึง ที่อยู่ของพวกนี้ ซึ่งก็ไม่มีอาณาเขตใหญ่กับพื้นดิน เมื่อใบเหลืองก็ย้ายไปอยู่ที่อื่นต่อไปอีก พวกนี้เรียกตนเองว่า ยุมبری ซึ่งแปลว่า ชาวป่า พวกยุมبری ทองเที่ยวอยู่ทั่วไปในบริเวณภูเขาในคันท่าป่าสัก และในบริเวณป่าคงใน จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน พวกนี้มักมีวิธีแปลกๆ เมื่อต้องการจะติดต่อกับโลกภายนอก เช่นในบริเวณระหว่างอำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดเพชรบูรณ์ ติดต่อกัน มีวิธีที่เรียกว่า แลกเปลี่ยนของกันอย่างเงี้ยวๆ กับชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ราบ เพื่อจะได้ของที่ตนต้องการ วิธีนี้ คือกำหนดสถานที่ไว้แห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่รู้หมายกัน แล้วพวกยุมبری ก็นำพวกของป่าออกมา เช่น นอแรด หนังสัตว์ ขี้ผึ้ง น้ำมัน มาวางแล้วหายตัวไป ผู้ค้าชาวไทยเมื่อพบของเช่นนี้ก็เอาของไป และนำสิ่งแลกเปลี่ยนมาวางไว้แทนที่ เช่น ยาสูบ ผ้า และเหล็ก เมื่อผู้ค้าไปแล้ว พวกยุมبری ก็ออกมาข้างนอกจากที่ซ่อน และเอาของที่วางไว้ไป ที่แถวจังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน พวกยุมبری เคยออกมาแลกเปลี่ยนสิ่งของกับพวกแม่ว บ่อยๆ เพื่อแลกเปลี่ยนรวงผึ้ง ขี้ผึ้ง เสือดำ หวาย กระบุง กระจกร้า เสื้อผ้า หอก คาน ยาสูบ และเนื้อหมู เล็กๆ น้อยๆ

ชาวยุมبری นี้อาจเป็นเป็นปัญหาในการค้นคว้า เพราะพวกยุมبریอาจจะเป็นพวกเชื้อสายของมนุษย์สมัยก่อนยุคหินปูนใหม่ (Pro - neolithic) หรืออาจจะก่อนยุคหินปูนเก่า (Pro - palaeolithic) ขึ้นไปเสียอีกก็ได้ เพราะเหตุนี้ เหมือนว่าพวกยุมبریไม่รู้จักใช้หินเป็นเครื่องมือเลย ไม่ว่าจะเป็นหินโกลน หรือหินหยาบๆ หรือหินขัดให้เกลี้ยงเงลา แล้ว และจะไม่รู้จักใช้เครื่องมือที่ทำด้วยกระดูกสัตว์ด้วย จึงดูเหมือนพวกยุมبری จะเป็นคนโบราณดึกดำบรรพ์มาก เป็นกลุ่มชนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งไม่เหมือนพวกไหนๆ ถ้าจะไม่คิดถึง

ลักษณะของดวงตา เขียว ที่มีปาน และลักษณะคำ ซึ่งเป็นลักษณะของผู้ที่เรียกว่ามีเลือดมองไกล
ดังปรากฏเห็นได้ที่กัน เด็กๆ

ว่าถึงใบหน้าของพวกนี้แล้ว ถ้าไม่มีลักษณะที่บ่งว่าเป็นคนป่าเถื่อนครุร้ายเลย ตรง
กันข้ามที่เป็นหญิงสาวรุ่นบางคนก็มีใบหน้าสวยเหมือนกัน จึงรู้สึกลำบากใจที่จะจัดประเภท
พวกนี้เข้าไว้ในประเภทคนครึ่งสัตว์ป่า มีข้อที่ชวนให้คิด ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่า พวกนี้อาจ
จะเป็นเชื้อสายของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในลุ่มน้ำแห่งใดแห่งหนึ่ง ซึ่งมีสภาพตกต่ำลง เพราะถูก
พวกอื่นเข้าแย่งที่ทำกิน และถูกขับไล่ออกไป พวกยุมบรี ไม่มีขนบนขม่อมประเพณีอะไร
ทั้งนียบานิทานของคนก็ไม่มีเลย

พวกยุมบรี มีร่างกายที่ไม่เคี้ยแกระจนเกินไปนัก ผู้ชายสูงโดยเฉลี่ยประมาณ
๑๕๕ เซ็นติเมตร ผู้หญิงประมาณ ๑๕๐ เซ็นติเมตร รูปร่างแบบบาง มีมือเล็กแต่เท้าใหญ่
ผิวหนังสีชาวมืดเหลือง มีหน้าผากสูง ตาใหญ่เป็นประกาย แต่คอนข้างจะอืดโรย ถึงแม้พวก
นี้จะมีปากที่ใหญ่ แต่ริมฝีปากก็ไม่หนา จมูกได้รูปเรียวเล็ก และโค้งเป็นสัน การแต่งกาย
ดูเหมือนจะงุ่มง่ามน้อยชิ้นมาก การเดินทางใช้กระดูกมากกว่าเดิน ครึ่งวิ่งครึ่งกระโดด
พร้อมด้วยศีรษะพุ่งไปข้างหน้า แขนแกว่ง และหัวเข่างออยู่เสมอ คล้ายๆ กับจะหนีอันตราย
ที่นักล่าวางประการที่ตนไม่รู้ ลักษณะที่แสดงออกทางร่างกายนี้ ทำให้เห็นว่าพวกนี้คงจะ
มีนิสัยไม่เจริญตามวัย คืออยู่ในสภาวะเป็นเด็กตลอดเวลา พวกยุมบรี มีอายุอย่างมาก
๔๐ - ๕๐ ปี ก็ตาย

เนื่องจากมีอาชีพเหี่ยวหาผลไม้ที่ขึ้นเองในป่า และเหี่ยวล่าสัตว์กินเป็นอาหาร
พวกยุมบรี จึงไม่รู้จักรการเพาะปลูก และสะสมอาหารไว้กิน อาวุธมีอยู่บ้างก็เพียงหอก ซึ่ง
ได้มาจากการแลกเปลี่ยนกับชาวเขา ชาวบ้านที่อยู่ใกล้ดูเหมือนไม่ยากคบกับพวกยุมบรีนัก
พวกยุมบรีถือการมีคู่เดียวอย่างเคร่งครัด และไม่คอยจะเป็นชาติที่ยิ่งในกามคุณมากนัก ด้วย
เหตุที่อัตราการตายของเด็กๆ สูงมากถึง ร้อยละ ๕๐ และอัตราการเกิดก็น้อย จึงทำให้คน
เชื่อว่าพวกยุมบรี คงจะสูญพันธุ์ไปในไม่ช้า นอกจากนี้ก็ยังมีภรรยาชาติ และจากสัตว์ป่าอีก
ภาษาของยุมบรี เป็นที่ทราบกันน้อย จึงไม่สามารถแยกประเภทเข้าไว้ในภาษาพวกใดได้
กล่าวกันว่าพวกยุมบรี ไม่มีการตั้งชื่อบุคคล เป็นแต่เรียกชื่อตามฐานะญาติ เช่น เรียก พ่อ แม่

พี่ชาย ลูกชาย ลูกสาว จนครบจำนวนคนในหมู่ของคนเท่านั้น เพราะหมู่หนึ่งมีเพียง ๓ ถึง ๑๑ คน^๑

ถิ่น และซาฮอ (HTIN, KHA HAW)

เผ่าถิ่น และซาฮอนี้ มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก จึงขอพูดรวมไปด้วยกัน ที่แตกต่างกันที่พอจะแยกกันได้ก็เพียงภาษาพูดเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น แต่ภาษาที่ใจก็เป็นภาษาของเผ่าเดียวกัน ผิดตรงสำเนียงในการพูดไปบ้าง คำคุณศัพท์รูปร่างหน้าตา ขนบธรรมเนียม ประเพณี เกือบจะเหมือนกันหมด คนพวกนี้มีเชื้อสายเช่นเดียวกับพวกขมุ (KHA MU) และละว้า (LAWA) ทั้งรูปร่างลักษณะหน้าตา และภาษาที่ใจก็คล้ายกัน นับว่าเผ่าขมุ และละว้านี้ เป็นเผ่าย่อยมาจากพวกละว้าอีกที

ถิ่น เผ่านี้จะมีอยู่กระจัดกระจาย ตามชายแดนไทย และลาวในอำเภอทุ่งช้าง อำเภอปัว จังหวัดน่าน มีประมาณ ๑๒๖ หมู่บ้าน ประชากรมีราวๆ ๘,๕๐๐ คน เข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยราว ๔๐ ปีมาแล้ว

ซาฮอ มีจำนวนน้อยมากในประเทศไทย มีเพียงหมู่บ้านเดียว ราว ๒๕ หลังคาเรือน ประชากร มีราวๆ ๑๕๖ คน จะพบที่ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน

วัฒนธรรมทางภาษา และศาสนา ก็เช่นเดียวกับขมุ คือใช้ภาษาพูดเผ่าเดียวกัน แต่แตกต่างกันสำเนียงไปบ้าง ส่วนความนับถือก็ยังไม่ค่อยมีมาก ที่นับถือศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ก็มีแต่ไม่มาก การแต่งกายของเผ่าจะไม่มี ส่วนมากจะแต่งเหมือนคนไทยทางภาคเหนือ^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓ - ๔๗.

^๒ ทองใบ สายพรหมา, "ปัญหาเรื่องโสภณกรรมในโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดนเขต ๕," หน้า ๑๘.

ฮอ (HAW)

ฮอ เป็นชนกลุ่มน้อย เข้ามายังหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทย เมื่อไม่นานมานี้ เรา จะพบในจังหวัดเชียงใหม่ และเชียงราย พวกฮอ คือพวกจีน ที่ได้อพยพเข้ามาอยู่บนเขา ทางภาคเหนือของไทย ฮอหลายคนมาจากยูนนาน แต่มีบางพวกมาจากจังหวัดอื่นๆ ในประเทศ จีน ฮอมีอาชีพ และการศึกษาทุกระดับ และหลายคนก็เข้ามาอยู่ในประเทศไทยนานแล้ว ฮอมาตั้งรกรากอยู่ในอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๔ อย่างไรก็ตาม ฮอส่วนใหญ่ตั้งประเทศของตนมาระหว่างสงครามกลางเมืองในประเทศจีน และสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งได้เข้ามาสู่ประเทศไทยพร้อมกับหน่วยทหารจีนคณะชาติ ภายหลังจากที่เกิดการปะทะ ระหว่างทหารพวกนี้กับทหารพม่า พวกฮออ้างสิทธิเข้าประเทศไทยในฐานะผู้ลี้ภัยทางการเมือง

พวกฮอที่อยู่ตามบริเวณบ้านยาง คอยแม่อังซาง และคอยนาหลวง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำไร่ถาวรบนเขาอย่างใดชนิดก็ โดยปรับพื้นที่เป็นขั้นๆ (Terracc) และทำรางน้ำไว้ในไร่ ในสวนผัก และสวนผลไม้ มีการใช้ปุ๋ยหมักทำเอง ยิ่งกว่านั้น พวกนี้ ยังปลูกพืชหมุนเวียนโดยวิธีการถูกต้องกับหลักวิชา ซึ่งเป็นตัวอย่างในด้านการทำไร่ถาวร บนเขา นอกจากนี้ พวกฮอยังได้กระจัดกระจายไปอยู่ตามหมู่บ้านชาวเขาอื่นๆ ทางภาคเหนือ ส่วนใหญ่จะเป็นพวกค้าขายสินค้าต่างๆ

ชาวนน

ชาวนนอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเล็กๆ แต่แยกกันอยู่ในที่สองแห่งทางไกลกันมาก คือพวก หนึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ ของจังหวัดนครราชสีมา และอีกพวกหนึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียง เหนือ ของจังหวัดเพชรบูรณ์ พวกชาวนน ที่เคยอยู่เพชรบูรณ์แต่เดิม อาจอยู่กระจายมาจนถึง ทางตะวันตกของจังหวัดลพบุรี

เมื่อประมาณ ๕๐ ปี มาแล้ว พวกชาวบมยัง เป็นชาวป่าอยู่ ทากินด้วยการโค่นถาง ป่าปลูกพืชพันธุ์ เมื่อคืนจึกก็อพยพโยกย้ายไปหาที่อื่นต่อไป รัฐบาลไม่เก็บภาษีพวกนี้ แต่ให้นำ ของป่ามาส่งส่วยแทน เช่น ส่งน้ำรัก หรือไม้กฤษณาขอนคอก แต่ในปัจจุบันนี้พวกนี้ยกเข้ามา ตั้งหลักแหล่งในบ้านเมืองแล้ว ภาษาของพวกชาวบมมีลักษณะคล้ายมอญ และเขมร ชาวบม ทั้งหญิง และชาย แต่งกายแบบคนไทยหมดแล้วในปัจจุบัน แต่หญิงบางคนยังนิยมเอาผ้าแถบ พันกายรอบๆ เอว หลายๆ รอบ และผูกเป็นเงื่อนไว้ที่ตะโพกข้างขวา พวกชาวบมกลายเป็นคนไทยที่อยู่รอบๆ อย่างง่ายกาย ยังมีแต่คนแก่ๆ เท่านั้นที่ยังพูดภาษาของตนเองอยู่ได้บ้าง

ส่วย หรือกุก

พวกส่วย หรือกุก ส่วยเป็นชื่อไทย หมายความว่า พวกส่งส่วย พวกกุกนี้ เป็นพวกที่สำคัญพวกหนึ่ง อาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ เป็นจำนวนมาก จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดร้อยเอ็ด พวกกุก มีลักษณะใกล้เคียงเขมรมาก แต่ภาษาพูดแตกต่างกันมาก เท่าที่ได้สำรวจปรากฏว่า พวกกุกเป็นชนที่อยู่มาก่อนในประเทศกัมพูชา และทางตะวันออกของประเทศไทย ความจริงพวกที่อาศัยอยู่ในเขตที่เราเรียกว่าลาวทุกวันนี้ ทางเหนือ และทางตะวันออกของประเทศไทย ก็คือพวกกุกที่พูดไทยนั่นเอง มีชาวกุกเป็นจำนวนมากที่ยังพูดภาษาของตนเองอยู่ พวกนี้มีอยู่มาก เรียกว่าพวกลาวส่วย หรือเขมรส่วย พวกลาวส่วยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ ส่วนพวกเขมรส่วยนั้น อยู่ในจังหวัดสุรินทร์ เป็นส่วนมาก พวกลาวส่วย และเขมรส่วย ก็คือพวกกุกนั่นเอง พวกนี้มีวัฒนธรรมที่ต่ำกว่าพวกลาว และเขมรมาก ถึงแม้ว่าจะนับถือศาสนาพุทธแล้วก็จริง แต่ส่วยก็ยังเชื่อถือเรื่องผีอย่างแน่นแฟ้น อาชีพของพวกส่วยก็คือการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ ส่วนบ้านเรือนอยู่กันอย่างง่าย ๆ และค่อนข้างจะสกปรกมาก พวกส่วย มักจะแบ่งกันเป็นกลุ่มๆ

แต่ละกลุ่มจะเชื่อถือแบบเดียวกัน เหล่าที่ใหญ่มากคือแก พวกมโกล และมเลา เหล่าที่เรียก
กลุ่มโกล มีชื่อว่าร่าแกในการจับช้าง พวกส่วย อยู่ในประเทศไทยขณะนี้ไม่น้อยมาก พวกกุ่มมี
ผีพรรณคำ บางคนก็เห็นโคชั้วว่ามีเลือดคนกริโตผสม ด้วยเหตุที่มีผสมหยิกของเป็นเงาะ
ในเหล่าหนึ่งๆ จะมีอะไรที่แตกต่างทำให้ดูออกว่าเป็นคนละเหล่า หญิงสาวชาวส่วยใน
จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีผิวขาวนวล และหน้าตาหมดจดก็มีมาก นักมานุษยวิทยาบางพวกกล่าวว่า
พวกส่วยนี้จัดเป็นกลุ่มชนตระกูลมอญ - เขมร และเป็นเลือดผสมระหว่างพวกเวดดิค
(Weddid Proto - Australian) กับพวกเมลานีเซียน (Melanosian)
กล่าวคือในขั้นต้นเป็นพวกเวดดิคก่อน แล้วจึงถูกผสมโดยสายพวกที่ยกไปยังชาว^๑

โส

พวกโส มีผิวสีคล้ำมาก บางทีก็กำแทบสนิททีเดียว พวกนี้พูดภาษาคลายเขมรมาก
ถิ่นเดิมอยู่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง (จังหวัดคำม่วน) พวกโสที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย
ส่วนมากตั้งถิ่นฐานอยู่แถวหนองหาร ซึ่งอยู่ระหว่างจังหวัดสกลนคร และจังหวัดนครพนม
อีกพวกหนึ่งอาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำสงครามทางเชิงเขาภูพานตอนเหนือ (พวกโสที่เหลืออยู่
อีกประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน เมื่อ ๒๐ ปีที่แล้ว ปัจจุบันคงจะกลายเป็นคนไทยหมดแล้ว)
พวกนี้แม้จะนับถือพุทธศาสนา แต่ก็ยังเชื่อไสยศาสตร์มาก โดยเฉพาะมีความกลัวเรื่องผี
ปอบมาก พวกโสแต่งกายเหมือนคนไทยตอนเหนือ หญิงสาวนิยมใช้ผ้าไหม สีสันฉูดฉาดทับรอบ
มวยผมอีกทีหนึ่ง พวกนี้เพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ เช่นเดียวกับพวกลาว^๒

ซาไก (เงาะ)

คนป่าพวกหนึ่ง รูปร่างเตี้ยผิวดำ ผมหงิกยุ่งเหยิง เป็นกระเชิง เป็นมนุษย์ใน
ตระกูลกริโต (Negrito) ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในทวีปแอฟริกาตอนกลาง และตอนใต้ ในเกาะ

^๑ เรื่องเกี่ยวกับ, หน้า ๒๔ - ๒๖.

^๒ เรื่องเกี่ยวกับ, หน้า ๒๖ - ๒๓

ลังกา หมู่เกาะอันดามัน แหลมมลายู เกาะบอร์เนียว หมู่เกาะฟิลิปปินส์ และหมู่เกาะต่างๆ ในทะเลใต้

เงาะมีอยู่ในแหลมมลายู มีชื่อว่า เซมิง (Semang) แต่ทางรัฐกะลันตัน เรียก พระจัน (Pengan) มีอยู่ราว ๓,๐๐๐ คน พวกเซมิงเป็นพวกเร่รอน ไม่อยู่เป็นที่ แคนท์เร่รอนไปคือ แหลมมลายูกานตะวันตก ตั้งแต่จังหวัดตรังลงไป และมีอยู่ในรัฐเประตอนเหนือ และทางตะวันออกของแหลมมลายู คือรัฐกะลันตัน ตรังกานู และรัฐปาหัง เป็นพวกไม่รู้จักสร้างบ้านเรือนใดแต่อาศัยนอนตามเงาะป่าไม้ ไขกิงไม่วางปูเป็นพื้นสำหรับนอน และสร้างเป็นเพิงง่ายๆ มุง และกรุก้วยใบไม้ มีขนาดพอซุกหัวเข่านอนได้ อาหารเป็นพวกเหาะไม้ ผลไม้ในป่า ปลา สัตว์เล็กๆ สุกแต่จะหาได้

ในแหลมมลายู ยังมีคนป่าที่เราเรียกว่าเงาะเหมือนกันอีกพวกหนึ่ง คือ ซาไก (Sakai) หรือเซนอย (Senoi) พวกนี้ผิวดำคล้ำ ผมเป็นลูกคลื่นคดไปคดมา ขนาดรูปร่างสูงกว่าพวกเซมิง เป็นมนุษย์อยู่ในตระกูล ออสโตรเนเซียน หรืออินโดเนเซียน ซึ่งมีพวกบาคัก (Bataks) ในเกาะสุมาตรา พวกดยัค (Dyaks) ในเกาะบอร์เนียว และพวกซา บางเหล่าในตอนใต้ของประเทศจีน ประเทศเวียดนาม และลาว พวกซาไก ในปัจจุบันมีอยู่ในแหลมมลายู ประมาณ ๕,๐๐๐ คน พวกนี้รู้จักสร้างที่อยู่เป็นกระท่อม รู้จักปลูกพืชข้าว และถั่ว ไร่เป็นอาหาร ไขกลองอย่างไมซาง เป่าควยลูกคอก ปลายลูกคอก อาบควยยางนอง สำหรับยิงสัตว์ พวกซาไก คงจะได้ติดต่อมีสัมพันธกับมนุษย์ในตระกูลมอญ เขมร มาแต่เดิมอย่างใกล้ชิด ภาษาที่พูดจึงมีคำในตระกูลภาษามอญ เขมร ปนอยู่ในน้อย ความทางสันนิษฐานของนักชาติพันธุ์วิทยา ว่าคนแคนแหลมมลายู มนุษย์พวกนิกริโต คือเซมิง จะอพยพเข้ามาอยู่ก่อน ภายหลังมนุษย์พวกออสโตรเนเซียน คือซาไก และพวกจากุล (Jakun) และพวกซาน่า (Sea Gypsy) อพยพตามกันเข้ามา แล้วเกิดผสมพันธ์กันขึ้นเป็นลำดับมา จึงทำให้คนในพื้นที่เมืองในแหลมมลายู และรวมทั้งที่อื่นในเอเชียอาคเนย์ ทั่ว มีเค้าทางลักษณะรูปร่างหน้าตาคล้ายคลึงกัน^๑

๓. กระจุกมลายู - ไปลิเนเซียน

ชาวน้ำ (ชาวทะเล) ในเมืองไทย (Sea Dyaks)

ชาวน้ำเป็นชนกลุ่มน้อยอยู่ทางใต้ของประเทศไทย อาศัยอยู่ตามเกาะชายฝั่งในมหาสมุทรอินเดีย แถวอ่าวภูเก็ต และทะเลอันดามัน ชาวน้ำอพยพเคลื่อนย้ายเร่รอนทำมาหากินอยู่ในบริเวณนี้แต่จังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ และสตูล แต่เนื่องจากชาวน้ำมีอยู่จำนวนน้อย กระจายอยู่หลายแห่ง จึงไม่มีปัญหาทางการเมือง การปกครอง จึงไม่ค่อยเป็นที่รู้จัก และได้รับการสนใจ เอาใจใส่ จากโลกภายนอกเท่าที่ควร ชาวน้ำจึงอาศัยอยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง มีความสัมพันธ์ และติดต่อกับคนพื้นเมืองเท่านั้น

ชาวพื้นเมืองเรียกชาวน้ำ ว่า "ชาวทะเล" หรือ "ชาวเล" ตามสำเนียงของชาวพื้นเมืองทางภาคใต้บางแห่งนิยมเรียกว่า "ไทยใหม่" ซึ่งเป็นที่นิยมชมชอบของชาวน้ำตามประวัติศาสตร์ ถือว่าคนพวกนี้เป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมของชาติมลายู ที่ยังเหลืออยู่โดยไม่ได้กลายเป็นพวกมลายูไป ชนพวกนี้อพยพมาอยู่ในแหลมมลายูในสมัยศึกกำบรวรพก่อนที่ชาวมลายูจะเข้ามาอาศัยอยู่ คนทะเลเข้ามาอาศัยอยู่พร้อมๆ กับชนอีกพวกหนึ่ง คือ ไอร์บังกูต (ไอฮัง คือ คน, บูกิต คือ เขา) ชาวพม่า เรียกชาวน้ำว่า "ฉลาก" ปัจจุบันนี้มีชาวน้ำอยู่ประมาณ ๒๔๓,๐๐๐ คน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในซาราวัก ประเทศอินโดนีเซีย ชาวน้ำพวกผสมเรียกตัวเองว่า ไอร์ดังละวูย แปลว่า คนทะเล ชาวน้ำพวกผสมเรียกชาวน้ำพวกมาซิง (สิงห์) ว่า ไอร์บังบาซิก หรือไอร์บังบาไซ แปลว่า ชาวสิงห์ หรือคนที่อาศัยอยู่ทางคานตะวันตกที่เรียกเช่นนี้เพราะว่าชาวน้ำพวกผสมอาศัยอยู่ในอ่าวภูเก็ต ซึ่งเป็นกานตะวันตก ส่วนชาวน้ำพวกมาซิง อยู่ทางชายฝั่งตะวันตกนับตั้งแต่จังหวัดพังงา ระนอง ตลอดจนถึงวิคตอเรียปอยต์ ในสหภาพพม่า ชาวน้ำพวกมาซิง เรียกตัวเองว่า "สิงห์" ชาวน้ำเรียกคนไทยว่า "อูลักซียับ" เรียกคนมลายูว่า "อูลักมายู" และเรียกคนฝรั่งว่า "อูลักบูเตะ" คำว่าอูลัก แปลว่า คน ชาวน้ำไม่ชอบให้คนอื่น หรือคนพื้นเมืองเรียกตัวเองว่า ชาวน้ำ บางครั้งถึงกับทะเลาะกัน ดังนั้น คนอื่นจึงหันมาเรียก ชาวทะเล หรือชาวเล หรือไทยใหม่

ชาวน้ำอาศัยอยู่ตามลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง ประเทศจีน แล้วได้อพยพหลบหนีภัย
เร่ร่อนลงมาทางใต้เป็นพวกๆ โดยอาศัยลำแม่น้ำโขงล่องเรือไปตามยถากรรมเรื่อยลงมา
ตามแหลมอินโดจีน เมื่อออกทะเลก็อาศัยเรือเร่ร่อนอยู่ตามเกาะต่างๆ ตลอดจนไปถึงพม่า
และแหลมมลายู จากการสำรวจพบวัตถุเก่าๆ เครื่องมือเครื่องใช้ และมีประเพณีหลงเหลือ
อยู่ สันนิษฐานว่าชาวน้ำเป็นบรรพบุรุษของชาวมลายูอย่างแน่นอน^๑

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ประเทือง เกลือหงษ์, ชาวน้ำ(ชาวทะเล)ในเมืองไทย (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๒๑), หน้า ๑ - ๘.